

LITOSTROJ

GLASILO DELOVNEGA KOLEKTIVA TITOV H ZAVOD LITOSTROJ

TO II.

LJUBLJANA, NOVEMBRA 1961

ŠTEVILKA 11

Udelali bomo 135-tonski žerjav za hidroelektrarno EL Novillo Naročilo iz Mehike - nova tehnična zmaga

Marca meseca smo prejeli pobudo, naj se udeležimo licitacije za izdelavo žerjavnice za hidroelektrarno EL Novillo. Projekt je bil izdelan v kratkem času in v začetku aprila smo našo ponudbo že odpovedali. V tehničnem pogledu je bila naša ponudba, s katero smo šli v licitacijski boj, zelo zanimiva, ker smo predstavili od naše standardne izdelave, prav zato, da bi povečali našo prednost. Tekalni žerjav so nam po nosilnosti že v zgornji razred, saj ima nosilnost 135 ton. Na tudi precej hitrejši pomožni mehanizem za lažja bremena do 20 ton, ki služi za hitro manipuliranje pri montažnih delih v bližini hidrocentrale. Po razpisu smo uvrščeni v srednji razred s 135 m. Pri glavnem dviznem sistemu smo uporabili dvojni mehanizem, tako da se dva bobna uporabljata za isti kavelj, a polno dobivata od enega samega motorja. Na ta način se je teža manjšala, a točnost manipulacije dragocenimi stotonskimi generatorji se je povečala na najugodnejši še mogoči maksimum. Pri konstrukciji smo uporabili jeklene na vseh ležajnih mestih krošne ležaje. Zaradi tega so bile teže motorjev zelo majhne in cenovno ugodne elektroopreme najugodnejše izkoriščena. Pri mostu smo polno uporabljali izkušnje naših standardno uporabljenih in izvoljenih preizkušenih paraboloidno-atlastnih mostov, ki so odlično priljubljeni na zelo nizko težo, saj je celotni žerjav dosegel komaj 53 t. Zgradili smo, da smo storili vse, da zagotovimo naročilo, a da ob tem zaradi teh ukrepov ne bi izgubili stabilnosti in kvalitete. Podatki z licitacije so nam takoj potrdili naša pričakovanja. Medtem ko je bila naša teža 53 t, bili vsi konkurenti v območju do 78 t, kar pomeni, da je bil najvarnejši japonski tekmelec s 135 tonami za 45 odstotkov težji. Izrazimo različne konstrukcijske faktorjem lahke gradnje oziroma s faktorjem specifične porabe gradiva, s katerimi se ocenjuje popolnost konstrukcije v letalstvu, smo dobili s primerjanjem sle sliko:

V začetku avgusta smo dobili sporočilo iz Mehike, da nam je po večletnem vztrajnem delu uspelo dobiti prvo večje naročilo na ameriški celini: Zvezna komisija za elektriko (Comision Federal de Electricidad) je izdala Litostroju naročilo za 135-tonski električni žerjav za centralo »El Novillo« v hidroelektričnem sistemu Sonora.

Za lažje razumevanje naj razložimo, da pove koeficient porabe gradiva, koliko kg gradiva je treba uporabiti za prenašanje koristne obremenitve 1 kg. Iz primerjave vidimo, da ima konkurent skoraj za polovico slabšo specifično porabo gradiva. Litostrojski, t. j. jugoslovanski projektanti so svojo nalogo bolje rešili kot njihovi avstrijski, japonski, ameriški in nemški kolegi.

Pri nadaljnjem primerjanju se je pokazalo, da nastopa zelo velika razlika v močeh motorjev, saj je bila slika naslednja:

	Litostroj	Konkurent	Povečanje pri konkurentu v odstotkih
Motor za dviganje 135 t (KS)	42	54	28 %
Motor za pomožno dviganje 20 t (KS)	18	21	17 %
Motor za vožnjo mačka (KS)	3	15	500 %
Motor za vožnjo mostu (KS)	7	40	572 %

Kako to, da so bili naši motorji tako šibki? Da bi botrovala pri tem napaka, je pri tolikšnih izkušnjah in eksperimentalnih meritvah izključeno. Razloga je bila zelo preprosta. Konkurenčni žerjavi imajo namreč na vseh gredah in tekalnih kolesih preproste in cenene drsne ležaje z bronastimi pušami, medtem ko so pri nas vse gredi na visokokvalitetnih krogličnih ležajih, ki tečejo zelo lahko, mehko in nimajo zato nobenih izgub. Drsni ležaji imajo veliko trenje ter so zelo nezanesljivi, tako da je treba izbrati zato večje motorje. Občajno so potrebne moči za poganjanje z motorji pri drsnih ležajih štiri do petkrat večje kot pri krogličnih ležajih. Pri tem je tudi naše konično kolo s svojim mirnim in centriranim tekom odigralo svojo veliko vlogo. Na ta način seveda porabijo naši žerjavi med obratovanjem manj električne energije in so mnogo bolj ekonomični.

Do tu je bilo vse lepo. Vendar

ima vsako orožje dva konca. Tako se je tudi ta preveč izrazita prednost v teži in močeh motorjev obrnila proti nam. Ker se pri vsakem naročilu bore med seboj najrazličnejši interesenti, so leti to neenakost izkoristili ter nam očitali, da skoparimo z materialom, da žerjav ni zanesljiv, motorji da so prešibki in bodo preobremenjeni, a posledica vsega tega bo hitro trošenje in kratka življenjska doba vseh delov žerjava. Občajna zgodba iz borbe interesnih sfer in izkoriščanja kakršnihkoli uporabnih argumentov. A posledice so bile takoj tu — naročilo se je že popolnoma nagnilo na stran našega japonskega konkurenta.

Podobno se je že primerilo z žerjavom za hidrocentralo Santa Rosa, ki smo ga izgubili zaradi istih razlogov. To pot tega nismo smeli dopustiti. Zato je bilo treba hitro ukrepati. Pri analizi nasprotnikove teže je bilo očitno, da ima svojo običajno izvedbo s predalčnim mostom, kot sem jih

že srečal na nekaterih mestih na indijskem tržišču. Teža našega mostu v paraboloidno-škafasti obliki je bila 21 t, most v predalčni izvedbi bi bil 43 t, to je več kot za 100 odstotkov težji. Pri motorjih so bile razlike deloma zaradi različnih tež, ker moramo premikati še enkrat večjo maso po tračnicah, deloma zaradi preprostitih in cenениh drsnih ležajev. V soboto smo dobili obvestilo o položaju, v nedeljo že sprožili protidarec: podali smo garancijo, da bomo motorje takoj zamenjali, če bi meritve pokazale, da so prešibki, potrdili smo, da damo močnejše motorje, če se ne zadovoljujejo s krogličnimi ležaji, ter ponudili nov žerjav s predalčnim mostom točno istega tipa in iste teže kot naš konkurent. Nad tem se je moral zamisliti vsak tehnično misleč človek. Rezultat je bil kmalu tu: v kratkem času smo dobili naročilo za našo prvotno ponudbo s škafastim mostom in nespremenjenimi motorji. To pomeni našo absolutno tehnično zmago.

Vsekakor je treba v naših položajih res hitro reagirati in se ne obirati. Vsaka ura je dragocena. Pri tem je zelo važna samozavest. Občutek manjvrednosti pred tujimi eksperti smo že davno odvrgli. Danes vemo, da smo z našimi tehničnimi koncepti in tako zreli, gotovi in daleč pred drugimi, da se nam ni treba bati zgrešenega udarca. Pri svojih akcijah čutijo naši projektanti pod seboj trdno osnovo, s katero bomo lahko dosegli še velike uspehe.

Ta žerjav je naše prvo naročilo v Mehiki. Preprčani smo, da se bo tudi tu ponovil isti razvoj, kot se je v preteklih šestih letih v Indiji. Ko so naše žerjave kupci videli in preizkusili, je to povečalo njihovo zaupanje ter odprlo na široko vrata naslednjim naročilom. Prav gotovo smo s tem olajšali prodor tudi našim turbinam, za katere so pogoji konkurenčne borbe precej bolj trdi. Končno smo odprli pot tudi ostali jugoslovanski industriji.

Ob 29. novembru - prazniku ustanovitve nove Jugoslavije

Ob 29. novembru, prazniku ustanovitve Nove Jugoslavije, smelo gledamo v prihodnost. Tudi mi, Litostroječani, se moramo ob našem velikem prazniku, ustanovitvi FLRJ, spomniti na našo prehojeno pot, številne žrtve ter narediti obračun s preteklostjo, hkrati pa smelo uperiti pogled tudi na naše prihodnje naloge, ki bodo od nas zahtevale čedalje večjih naporov, a nam hkrati prinašale tudi čedalje večje blagostanje.

Ta zgodovinski dan nas spominja, da smo si sami, s svojimi rokami, s svojo krvjo in s svojimi življenjski priborili tako državo, o kakršni so dolga desetletja sanjali najboljši sinovi in najboljše hčere našega naroda in za katero je dalo življenje milijon sedem sto tisoč ljudi.

Vsi vemo, kako hitro je minil čas od tega zgodovinsko tako pomembnega 29. novembra 1943. leta in kakšne ogromne uspehe smo dosegli v tem času. Zgradili smo stotine tovarn, izučili deset tisoče ljudi, zgradili smo ogromno stanovanj, dosegli, da se je Jugoslavija v tem kratkem času uvrstila med industrijsko razvite države v Evropi.

Med svojimi vsakdanjimi skrbmi skoraj pozabljamo na veličanske skoke, ki smo jih naredili v tem času: odpravili smo izkoriščanje človeka po človeku, ustvarili smo pogoje za človeške medsebojne odnose, izvedli smo agrarno reformo, dali smo tovarne delavcem, ki upravljajo z milijardami dinarji.

Državljeni Jugoslavije in seveda tudi Litostroječani že vidimo

plodove ogromnega ustvarjalnega poleta Jugoslovancev in seveda tudi nas samih. V teh letih po osvoboditvi je zrastle po naši domovini na tisoče novih šol, v katerih se usposablja kadri za naše nove naloge, postavili smo desetine novih bolnišnic in socialnih ustanov, zgradili smo avtostrade, močno smo okrepili naše ladjevje in zračni promet, postavili smo nove pošte in podobno.

K temu splošnemu napredku naše države smo dali svoj delež tudi mi, Litostroječani. S svojimi rokami smo zgradili nad 200 turbin, ki dajejo našemu gospodarstvu dragoceno električno energijo. Moč, ki jo proizvajajo ti naši stroji, znaša nad dva milijona konjskih moči letno. A ne samo turbine, našemu gospodarstvu smo dali nove velike žerjave. Z našimi črpalkami namakajo velike površine zemlje, da jemo boljše in cenejši kruh, našemu gospodarstvu smo dali nove vilicarje, naši dieslovski motorji poganjajo ladje na morjih itd.

Vsi hočemo, da bi se nam godilo še bolje in še lepše. Seveda moramo zato delati še več. Ne s tem, da bi podaljševali naš delovni čas in da bi se fizično naprezali. Ne, delati moramo smotrneje in kvalitetneje. Le tako lahko mirno gledamo v našo prihodnost, ki pa žal ni odvisna samo od nas, ampak od splošnega mednarodnega položaja. Tudi naš boj in vsa naša prizadevanja morajo biti uperjena na to, da bomo budno delali za mir in mirno sožitje med narodi. Samo tako se

bo ohranil mir na svetu in se bo večalo tudi naše blagostanje.

S takimi mislimi in s takimi načrti praznujemo naš veliki dan, ko smo stopili na pot velikega ustvarjanja in novih svetlih in lepših perspektiv.

Med Splitom in Šoštanjem

Časopis »Ekonomska politika«, ki izhaja v Beogradu, je objavil 28. 10. članek, v katerem poroča o montaži hidroelektrarne Split. Takole piše med drugim: »Skupina domačih in tujih strokovnjakov je nedavno pregledala strojne naprave hidroelektrarne Split in zelo visoko ocenila delo gradben kov in izdelke »Litostroja«, »Rade Končarja« in »Metalne«. Razen tega pa je elektrarna pričela delati skoro eno leto pred predvidenim rokom.«

»Termoelektrarna Šoštanj ne dela že 6 mesecev. Dobavitelji opreme — švicarske tvrdke — še sedaj niso uspele popraviti okvar, ki so nastale zaradi napak v njeni konstrukciji. Kdo bo nadomestil izgube, ki nastajajo v tem času? Videti je, da nihče. Tako vzporejanje podatkov ni slučajno. Vendar tega ne govorimo samo zato, da bi pohvalili domače proizvajalce. Gre za to, da bi naglasili napako tistih, ki so se kljub opozorilom, ki smo jih ob reviziji projekta povedali, opredelili za firme, katerih ugled ni mnogo obeta. Gre za zaupanje domačim proizvajalcem. Studioznejše, strokovno in objektivno izbiranje ponudb lahko često pokaže, da je dražje — cenejše in da je daljši rok lahko — krajši.«

	Lastna teža celotnega žerjava	Koristna obremenitev	Koeficient lahke gradnje	Koeficient specifične porabe gradiva
Litostroj	53 t	135 t	3,54	0,393
Konkurenca	76 t	135 t	2,78	0,563

Foto Staut: Glavni direktor Ivan Kogovšek vodi maršala Tita po našem razstavnem prostoru na Mednarodnem sejmu gradbeništva

Hidravlični bager - iz Litostroja

IZDELALI SMO PROTOTIP HIDRAVLIČNEGA BAGRA — NA SEJMU GRADBENIŠTVA SO GA UGODNO SPREJELI — STROJ JE IZDELAN V KOPRODUKCIJI — HIDRAVLIČNI BAGER BOMO IZDELOVALI SERIJSKO

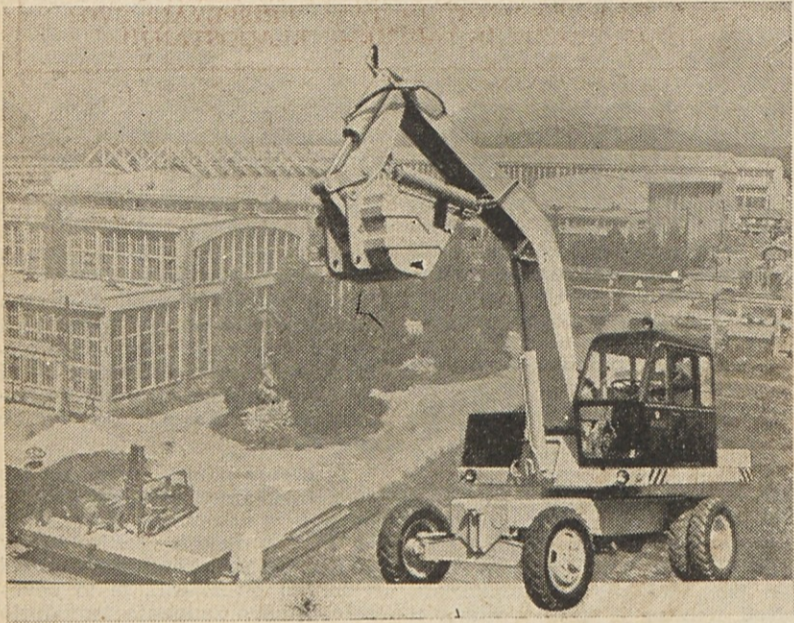
V eni izmed prejšnjih števil »LITOSTROJA« je bila objavljena kratka vest iz obrata talnih transportnih sredstev, da smo pričeli z izdelavo prototipa hidravličnega bagra. Ta je sedaj že izdelan in smo ga tudi razstavili na mednarodnem sejmu gradbeništva v Ljubljani. S svojo elegantno obliko in prikupno barvo je takoj vzbudil pozornost obiskovalcev. Že prve dni sejma so se zanj zainteresirali gradbeni strokovnjaki. Da bi jih z novim izdelkom temeljiteje seznanili, smo med sejmom organizirali kratko demonstracijo delovnih sposobnosti bagra. Prisostvovalo ji je večje število interesentov pa tudi predstavniki Združenja strojogradnje Jugoslavije. Prisotni so videli stroj pri

njih koles, pogonski reduktor, ročico, lopato in upravljalno vzvodje.

Glavne delovne karakteristike bagra so: Prostornina lopate je 0,35 m³. Pri prekladanju nasutega materiala je delovna zmogljivost bagra ca. 50 m³/h, pri kotu vrtenja ročice 90°. Maksimalna sila na lopati je 5.000 kg, hitrost dviganja lopate ca. 60 m/min, hitrost vrtenja ročice pa ca. 80/min.

Pogonski motor je 4 cilindrični Dieslov motor IM-034/I z močjo 33 KS. Pri vožnji doseže bager največjo hitrost 25 km/h.

Z dokončno osvojitvijo tega proizvoda bomo razširili proizvodni program iz področja talnih transportnih sredstev in tako ustvarili možnost za nova naročila in povečanje naše proizvodnje,

Prva izvedba prototipa hidravličnega bagra

praktičnem delu ter se tako prepričali o njegovi uporabnosti. Hkrati pa je demonstracija dala udeležencem podobo o kvaliteta bagra, kar je vplivalo, da je bil le-ta ugodno sprejet in ocenjen. Stroj bodo v naslednjih dneh naši strokovnjaki temeljito pregledali n preizkušali, da bi ugotovili, če so predvidene lastnosti dosežene in če je vzdržljivost materiala takšna, kot jo tako visoko obremenjen stroj zahteva. V ta namen bo moral opraviti večje število delovnih ur. Rezultati bodo dali napotila za morebitne spremembe, ki jih bomo morali upoštevati pred začetkom izdelave bagra v serijah.

Naš novi proizvod je lep primer stroja, za katerega je prispevala svoje specialne izdelke vrsta podjetij. Tako je vanj vgrajen Dieslov motor, izdelek Industrije motora, Rakovica (IMR); Tovarna avtomobilov, Maribor (TAM), nam je dobavila kompletni diferencial, platišča in volan. V Prvi petletki, Trstenik (PPT), smo kupili elemente za hidravlični sistem in pnevmatski zavorni sistem. Kabino nam je dobavila Avtoobnova, Šempeter pri Gorici. Doma pa smo izdelali podvozje bagra, zgornji vrtiljivi del, dvozredni kroglični ležaj, prednjo os, most pogonske osi, krmilno vzvodje, pesto prednjih in zad-

našemu gradbeništvu pa bomo nudili enega izmed osnovnih gradbenih strojev. Želeti je, da bi oboji temeljito izkoristili te možnosti. inž. Darinko KOLBL

Nešteto statističnih tabel nam kaže, kako visok odstotek zla povzroča alkohol, pa naj bo to pri nesrečah pri delu, v družinskem življenju pri vzgoji otrok ali pri prometnih nesrečah. Vsak dan lahko v dnevnem časopisu zasledimo članke s takimi in podobnimi naslovi: »Smrt vinjenega kolesarja, pijani motorist nepravilno prehitel, vinjeni sofer povzročil trčenje.«

Že dolga leta se Rdeči križ bori s temi težavami, vendar pa posebnih uspehov ni zasledil. Vzrok za to lahko iščemo le v nas samih, ker imamo premalo volje in ker so se razni organi in organizacije premalo resno posvečale temu problemu. V mesecu boja proti alkoholizmu se bo to delo po okrajih in občinah razgibalo. Ustanavljajo se odbori, ki imajo najrazličnejše naloge, od propagande in ustanavljanja sušilnic za sadje in obratov za izdelavo sadnih sokov pa do reševanja problemov v družinah alkoholikov, ki jih ni malo. Prav bi bilo, da delo teh odborov po preteku meseca ne bi zamrlo, ampak bi za-

Polni dve leti smo potrebovali za dograditev XV. stanovanjskega bloka. Ob tem pa z žalostjo ugotavljamo, da je gradnja XVII. stanovanjskega bloka zaostala. Zmanjkalo je denarja in se je zato dovršitev premaknila na drugo leto.

Komisije za tehnični pregled, kolavdacijo in primopredajo so nekaj dni hodile po dograjeni stavbi in kritično ocenjevale delo izvajalcev, ki so z izjemo nekaterih obrtniških del vse skrbno in vestno opravili. Izvajalci so se še posebej trudili lani, ko ni bilo dovolj gradbenega materiala, predvsem betonskega železa in cementa, ki so ga morali zaradi remonta nekaterih cementarn uvažati iz Grčije in Italije, opečnih modelov, apna, stekla itd. Tudi cene tega materiala so delale izvajalcu precej preglavic. Res je, da je bilo gradivo tu in tam na razpolago, vendar z ogromnimi pribitki in maržami. V takem položaju pa se je bilo težko odločiti za ustavitve gradnje ali plačati dražji material. Zaradi pomanjkanja sredstev sta stanovanjski blok XV in XVII v letu 1960 — v najlepši gradbeni sezoni kljub vsej dobri volji tako Zavoda kot izvajalca — stala. Če ne bi bilo prej navedenih težav, bi

četo delo nadaljevali v še večjem obsegu in s polno mero skrbi za mladino.

Ne bi bilo napak, če bi v tem mesecu tudi v našem podjetju začeli resneje ukrepati proti alkoholizmu. Povedati moram, da so prvi koraki že storjeni s tem, ko je bilo ukinjeno točenje alkoholnih pijač v DUR in tudi s tem, ko je bilo prepovedano alkohol nositi v tovarno. Vendar pa so še vedno primeri, ko pr dežo naši sodelavci na delo že vinjeni. Vemo pa tudi za take, ko so mojstri in varnostni organi odkrili steklenice žganja in vna, skrite po raznih kotih, med raznim materialom.

Za vse take in podobne primere bi morali samoupravni organi storiti ostre ukrepe, ne glede na to, ali so krivci nekvalificirani delavci ali kdo drug. Tudi ne smemo več dajati dopustov za dneve, ko je nekdo zaradi vinjenosti izostal od dela, oziroma je vinjen prišel na delo, mojster pa ga je napolnil domov. Število negodovanj (upravičenih) nam jasno priča, kako zgrešno je tako reševanje alkoholizma.

MAGDA KREFT

bil blok XV vseljiv decembra 1960, blok XVIII pa junija 1961, kakor je bilo z izvajalcem dogovorjeno.

Končno je šlo samo še za predajo ključev. »Vi preostali denar, mi pa ključ«, so rekli izvajalci. Priznati je treba, da je bilo za zadnje denarno nakazilo ogromno potov. Prizadevanje je rodilo uspeh. Litostrojčani so se lahko vselili v komfortna stanovanja.

V XV. bloku je 15 enosobnih, 15 dvosobnih, 15 trosobnih stanovanj in 20 samskih sob. Stanovanja so majhna a ekonomična in

Košara je težka, srce pa poskakuje od veselja

udobna. V njih je parket, vgrajeno pohištvo, sanitarije s kopalnicami, zračne sobe in ostali prostori.

Nova restavracija bo sprejela prve goste

Naša tovarna je pričela že v letu 1958 misliti na novo restavracijo. Ne samo stanovanjski objekti, tudi potrošniški centri, objekti za kulturo in prosveto, šole, otroški vrtci, menze in obrati družbene prehrane so potrebni v naselju za dv g našega standarda.

Z izgradnjo nove restavracijske stavbe bomo opustili sedanjo razpadajočo barako, ki že davno ne ustreza več higienskimi in sanitarnim pa tudi ne tehničnim predpisom. Nova menza, katere lokacija je za ves kolektiv mnogo ugodnejša, je tik pred dograditvijo. Stoji pri glavnem vhodu, kar bo delavcem omogočilo redno hranjenje, hkrati pa bodo za pot porabili manj časa.

Jedilnica meri 502 m² in ima 392 sedežev. Mala jedilnica pa meri 86 m² z 28 sedeži, skupno torej 420 sedežev.

S pravilno organizacijo poslovanja, po sistemu samopostrežbe, bo znašala zmogljivost nove restavracije do 1.600 obrokov, ki jih bodo lahko razdelili v dveh in pol urah. Štedilnik, ki ga bodo grel z butanom, je kombiniran z električnim in bo zmogel nad 600 obrokov, ostale zmogljivosti pa dopolnjujejo še kotli, pečice in druge naprave. Vsi prostori so svetli in zračni.

Ogromni kletni prostori bodo zagotovilo za ceneno hrano, saj bodo lahko vskladiščili ogromne količine ozimnice že pred poletjem in tja do pozne zime, kuhinji pa bodo nudili raznovrstno zelejnjo.

Oprema jedilnice zagotavlja temeljito čiščenje, lahko delo in mirno odvijanje delovnega procesa s hitrim menjavanjem gostov. Bife oz roma točilnica stana na prehodni točki, tako da stoječi gostje ne bodo motili gostov pri mizah.

Skratka funkcionalnost objekta je idealna, zmogljivost dovolj velika in ustreza za množično prehrano.

Nova restavracija je po dolgih letih čakanja le dograjena. Ali bomo tudi mi, ki jo bomo obiskovali, sposobni prihajati vanjo čisti in urejeni? Ali bomo še dopustili, da bodo med nami sedeli malomarni delavci, ki si nočejo vzeti niti toliko časa, da bi se pred jedjo umili? C.

Sklepi delavskega sveta

Delavski svet našega podjetja je na svojem 16. rednem zasedanju, dne 20. X. 1961, sprejel sklepe za nadaljnji dv g proizvodnje. Eden najvažnejših je bil ta, da se Prodajno-projektivni biro preseli iz mesta nazaj v podjetje, ker bi bilo delo v dosedanjih prostorih na Titovi cesti zaradi gradnje cestnega podvozel otežkočeno. Pa tudi sam objekt ne ustreza vedno večjim potrebam tega izredno važnega sektorja. Ker pa tudi v samem podjetju ni dovolj primernih prostorov, saj je gradnja novega upravnega poslojja šele v začetni fazi, bodo prostori PPB začasno v kinu dvorani Litostroj. Zato je potrebno 6. decembra kino odstraniti.

Hkrati s tem je vodstvo podjetja o tem sklepu obvestilo tudi Občinski ljudski odbor Ljubljana-Siška in ga prosilo, naj čim bolj pohiti z gradnjo nove velike kino dvorane poleg občinskega poslojja.

Da bi se še bolj dvignila stopnja delavcev v popoldanski in nočni izmeni, je delavski svet odločil naj se tistim, ki delajo v II. izmeni, odobri posebni 8% dodatek, onim v III. izmeni pa poseben dodatek v višini 22%. Obratovanje teh izdatkov se izvrši v osemurnem delavniku in po osmi kategoriji delavca, z veljavnostjo od 1. XI. 1961 dalje.

Nadalje so razpravljali tudi predlogu upravnega odbora o delovni polnitvi 107. čl. tarifnega pravilnika podjetja z dodatnimi spremembami, navedenimi v čl. 107b in 107b. Delavcem na službenem potovanju bo razen določenih dnevnice priznana še delno povračilo stroškov za prenočevanje v višini 70% razlike nad 300 dni narven predloženega veljavne računa za prenočišče (hotel, turistične agencije). Če pa traja službeno potovanje manj kot 24 ura več kot 12 ur in delavec na takem službenem potovanju ni prenočeval in tudi ni bil na službenem potovanju v času med 22. ure 6. uro več kot 4 ure, se dnevni prizna samo v višini 70%.

Določila od 109. do 131. členov se prilagodijo določilom orednih izdatkih za službena potovanja za terensko delo in ločeno življenje, ki se priznajo podjetjem materialnimi stroški (Ur. list FLRJ št. 21/60, 16/61 in 28/61).

Razen navedenih sklepov delavski svet po poročilu tehničnega direktorja razpravljal o izvršenem planu za III. četrtletje in o perspektivni izvršitvi za leto 1961, potrdil poročilo glavnega direktorja o službenih potovanjih za II. tromesečje 1961 ter odobril odprodajo oziroma odpis osnovnih sredstev, smislu predloga komisije za nabavo, prevzem in izločitev osnovnih sredstev.

Na svojem 17. rednem zasedanju dne 11. novembra, so člani DS razpravljali o pripombah obratnih delavskih svetov k osnutku pravilnika o delitvi čistega dohodka. Komisija namreč izdelala pred dvema mesecema osnutek pravilnika o delitvi čistega dohodka, tako da so imeli obratni delavski sveti dovolj časa, da so ga na sestankih temeljito prebrali. Od devetih obratnih delavskih svetov ni postal poročila le ODS medtem ko so ODS tehnične službe, SN, DT in pločevinarne izjavili, k osnutku nimajo posebnih pripomb. O vseh pripombah ODS so člani obširno razpravljali in potrdili nekatere upravičene predloge.

PPB, ki je v sestavi ODS sektorja GRS in PPB, je predlagal, da bi postal samostojna proizvodna enota zaključenim programom. Na ta način bi se ločil od GRS. Ta predlog pa ni bil izvedljiv, ker je treba izvesti ponovne volitve obratnih delavskih svetov.

Popravljeni osnutek pravilnika o delitvi čistega dohodka bodo delavci na vpogled člani delovnega kolektiva najmanj za 15 dni in povedali svoje pripombe in predloge, katere bo moral DS obravnavati in po potrebi sprejeti, preden bo pravilnik sprejet. Na tem zasedanju je bilo tudi spregoveno, da mora biti izdelan v krajšem času še osnutek pravilnika o delitvi osebnih dohodkov in da obravnavo obratnih delavskim svetov proizvodnih enot, sektorjev služb.

Pet milijonov krepkih mož vrti našo turbino

PRVI AGREGAT HE SPLIT JE ZAČEL OBRATOVATI

- PRAV TAK NASLOV KOT GORNJI PODNASLOV JE
- PRED NEDAVNIM OBVESTIL NAŠO JAVNOST, DA
- JE VODA REKE CETINE SPREMENILA SVOJ TISOČ-
- LETNI TOK IN DA BO ODSLEJ OPRAVLJALA TE-
- ŽAŠKO DELO, KO BO VRTELA NAŠE TURBINE V
- HE SPLIT

TELEPRINTERSKO OBVESTILO

Kratko obavestilo, ki ga je bil vsak vesel. Veseli smo ga tudi mi, ki smo bili tisti trenutek poleg agregata v centrali. Deset dni pred tem dogodkom smo iz centrale prejeli kratko teleprinterško obavestilo: »Montažna dela v zaključni fazi — pridite takoj!« In začelo se je, pravzaprav le nadaljevalo več kot štiriletno delo.

RAZMIŠLJANJE V POLETNI NOČI

Poletna noč. Čisto svetla — taka, kot jo pozna vsak, ki se je že vozil preko oguljenih kamnitih kraških predelov proti Splitu. Oddelek v vlaku poln dopustnikov. V dopustnikih žive dopustniška pričakovanja. Običajne gotobesednosti ni. Vsak je zatopen v svoje misli. Tudi jaz. Sloim ob oknu in namesto spanca me vrstijo v glavi misli o Splitu, o turbinah, o strojni opremi v centrali, o drobnih napakah, ki so napake, le odstopanja od tega idealnega — nedosegljivega. Spomini brodirajo po nekajletni preteklosti. Začetek Splita. Ne, tega ne vem. Morda pred 10 leti, morda še prej je skupina geologov in hidrologov ugotovila, da predstavlja voda Cetina zlato, le trgati ji ga bo treba.

Obisk projektantov in investitorja pred petimi leti je pomenil začetek za Litostrojčane in s tem tudi zame. Vesel sem bil naročila projektnih načrtov. Z veseljem sem razmeščal le v misli ročne strojne naprave v prostoru, so bile tedaj šele na papirju. Predlogi projektantov, investitorja in naši so se dopolnjevali in občasno izkristalizirali. Bodoča centrala je dobila na papirju dokončno obliko. Sledil je komercialni boj za naročilo. Vem le to, da je bil hud. Njegov odmev je večkrat dosegel tudi naša »tehniška« šesa. Kolikor smo mogli, smo pomagali. Iz boja so naši komer-

cialisti odšli kot zmagovalci. Naročilo je bilo v žepu pa čeprav delno v koprodukciji. Sledilo je dolgotrajno in mučno sestavljanje dobavnih pogojev za opremo. In potem tehnična dokumentacija! Vsak posamezni objekt pa je predstavljal na tisoče problemov. Oprema vodostanov, oprema vodostanskih loputnih prostorov, oprema strojnice z glavnimi hišnimi turbinami, zapornimi organi, sistemi hlajenja, drenažo in dvigalnimi napravami, vse to je v nemajhni meri zaposlilo naše projektante in konstrukterje. Več kot 60.000 ur smo sedeli za risalnimi mizami, razmišljali, računali, pisali in risali. In potem izdelava! Kdo bi mogel našteti vse težave, s katerimi smo se borili in jih končno premagali.

Končno premagali? — Kdo ve. Novorojeno dete v centrali je še brez življenja. Nam bo uspelo obvladati njegovo ogromno moč? Ne tiči morda nekje skrita napaka, ki bo sprostila te divje sile? Divje sile — kje neki! Tu je le turbina s 163.000 KM. Tako piše v rojstnem listu. In kaj to pomeni? Skozi glavo se podijo številke. Krepak, zdrav človek lahko v 8-urnem delovnem dnevu opravi 17.000 do 28.000 kgm koristnega fizičnega dela. To se pravi — najmočnejši in najbolj pridni lahko opravljajo 8 ur delo vredno 0,1 KM. Turbina opravlja delo 163.000 KM. Torej opravlja fizično delo 1.630.000 takih ljudi. Ker pa turbina dela noč in dan, človek pa mora po 8-urnem intenzivnem delu počivati, opravlja turbina pravzaprav delo 4.890.000 ljudi. To je ogromno. Človeka kar strese, ko pomisli, kaj bo, če je nekdo od tisočev, ki so delali na opremi in ki usmerja to ogromno moč, maščalko opravil svoje delo. V trenutku bi se lahko pričelo razdiralno delo skoraj 5-milijonske armade močnih mož, oboroženih s krampi in kladivi. Toda ne samo to. V primeru, da bi

NAMESTO V MORJE V PODZEMELJSKI ROV

Zdani se je. V jutranji pozdrav se je v daljavi zalesketalo sinje morje. Dopustniki so planili k oknu. Nočna otopelost je bila mimo. Vsakdo je pospravljal svoje stvari.

Tudi meni se je mudilo. Ne v toplo morje. K naši strojni opremi v hladno podzemeljsko kaverino. Še avtobusni prevoz ob čudovitem morju do Omiša in še kilometriček ob Cetini. V pozdrav se je prikazala v kamnito steno izklesana temna luknja. Še nekaj sto metrov po podzemeljskem rovu in tu je strojnica.

Kakšna razlika med mojim prvim obiskom in današnjim! Takrat smo se zapeljali z avtom skozi dostopni rov, prav pod strop današnje dvorane. Najprej naravnost, nato strmo po spiralnem tunelu do mesta miniranja pod stropom. Nekam tesno mi je bilo, ko sem ob kasnejšem obisku gledal izpod stropa v skoraj 40 metrov globoka brezna prav do dna izkopov. Res, ogromno in občudovanja vredno delo so tu opravili gradbeniki. Danes so ta brezna z ogromnimi betonskimi bloki pregrajena v nadstropja. V vseh nadstropjih je živo kot v čebelnem panju. Monterji — strojniki še pritrjujejo in nameščajo razne strojne dele. Povsod je videti še tisoče koncev žic in kablov, ki jih povezujejo elektromonterji. Med njimi skačejo z najrazličnejšimi instrumenti v rokah preizkuševalci. Druge montažne skupine hitijo z montažo na drugem agregatu. Ta naj bi šel v pogon čez nekaj mesecev. Gradbeniki še dovažajo gradbeni material ter od časa do časa z zadnjimi minami poskrbijo za oblake gostega prahu.

VELIČASTNA NAPRAVA

Ta prvi bežni pogled daje vtis gradbišča v polnem razmahu — še daleč od trenutka puščanja agregata v pogon. Res močan vtis pa naredi ogromnost celotne elektrarne. Strojni deli, ki so nam iz tovarne znani samo v posameznih delih, so tu združeni in predstavljajo veličastno celoto. Detajlniji pregledi posameznih montiranih delov vendar popravijo vtis nedokončanosti. Tu je oljetlačna naprava, ki je že v pogonu, vendar še brez zaščite. Kroglasti zasun se s pomočjo ročne črpalke že odpira in zapira. Tudi turbinski vodilnik že sledi ročnim komandam. Zaporni organi na dovodnem sistemu so že nameščeni in opravljajo svoje funkcije. Ena izmed hišnih turbin se lahko zavrti. Skratka, manjka še zaščita večine naprav in nato uravnavanje s poskusi.

URNE ROKE

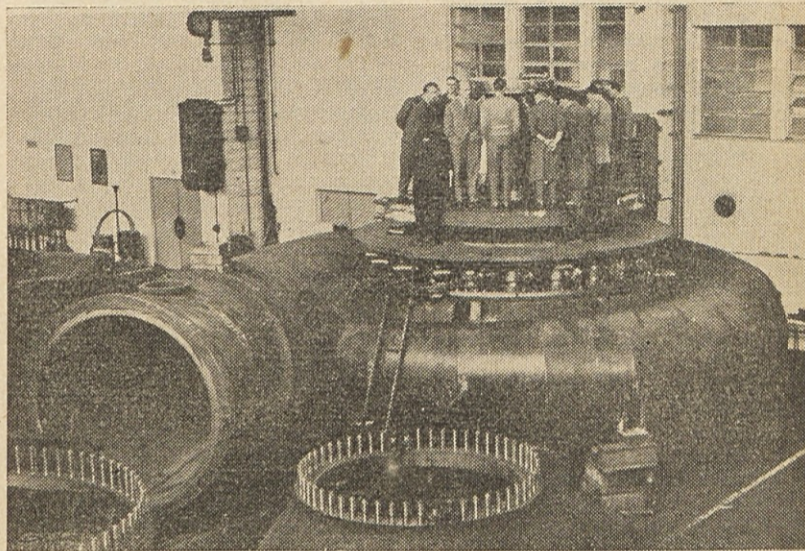
Sestanek z upravo gradbišča. Energetski položaj v Dalmaciji ni rožnat. Že meseci ni padla niti kaplja dežja. Tudi drugod v državi primanjkuje vode. Vremenske prognoze še napovedujejo vedro nebo z močnim, vlago vpijačim soncem. Splitsko akumulacijsko jezero — nam vsem dobro poznana Peruča — pa ima za brano še dosti vode. Tam čaka več kot 100 milijonov kubičnih metrov na dokončanje del na naši centrali. Teško je sprejeti odločitev: vsa zaključna dela se morajo opraviti v pospešenem tempu. Z drugimi besedami povedano: precizna najobčutlivejša dela pri nastavitvi nešteti varnostnih elementov in hidravličnih pogonov je treba opraviti vzporedno z zaključnimi gradbenimi

deli, često v težkih pogojih v gostem prahu. Vsak je odgovoren, da zaščiti svoje dele. Ne zahteva se dokončna izvršitev vseh del; ta morajo biti izvršena v takem obsegu in obliki, da varnost pogona agregata ne bo ogrožena. Vsa dela naj bodo izvedena z enim samim ciljem — čim hitreje v pogon. Vsi — od vodstva gradbišča pa do čistilcev skoraj nismo videli toplega dalmatinskega sonca. Zgodaj zjutraj je požiral dohodni rov k strojnici ljudi,

Tu so ljudje, ki so v zadnjih petih letih posvetili vsako svojo delovno uro in nešteto prostih trenutkov centrali; ljudje, ki so že del centrale same. Tu so tudi predstavniki oblasti, ki so določili, da bo ta centrala zgrajena.

V AGREGATU SE JE ZATAKNILO

Agregat še stoji. Nekaj drobnih žic za prikaz števila obratov je treba še pravilno zvezati. Nadaljne ukaz: Napolnite spiralo!

Eden izmed agregatov HE Split ob prevzemu v tovarni

pozno zvečer smo se vračali k počitku.

26. AVGUST, ROJSTNI DAN NAŠE TURBINE

In uspeli smo. V dobrem tednu dni so bila izvršena dela, ki običajno trajajo najmanj trikrat toliko časa. Še zadnji preskusi turbinske zaščite, oskrbe s hladilno vodo ter napajanje pomožnih pogonov z varnim izvorom električne energije in upravi gradbišča je bilo javljeno: Jutri se bo zavrtel agregat.

26. avgusta. Delovni dan kakor vsak drug. Vendar ne za tiste, ki smo bili ta dan v centrali. Zaveš, da se bo v nekaj urah pokazal rezultat večletnega dela tisoč in tisoč glav in rok, je vzdrnila v nenehnem tempu dela zadnjih dni že nekoliko otopeli čuti odgovornosti. Dejstvo, da bo v najkrajšem času odprta pot vodi skozi 10 km dolg tunel pod masivom gore Mosor in po tlačnem cevovodu z višine 260 metrov skozi turbino v morje, je napolnilo glave s čudnimi občutki. Teško je to opisati. To ni treba, ki jo pozna tekmovalac pred startom ali govornik-začetnik na govorniškem odru; tu so združeni: čuti odgovornosti, vtis veličine dogodka, obsežnost naprav in ne na zadnjem mestu vsem prirojeni čuti samozhranitve. Vse to pa je skoncentrirano v enem samem velikem vprašanju: JE ZARES VSE V REDU? So dane možnosti, da se v primeru nepokorščine železa in jekla prepreči katastrofa? In v nenehnem ritmu se ponovno vrstijo v glavi drobna vprašanja in odgovori. Vstopna zapornica je v redu. V skrajni sili jo je možno zapreti pod pretokom vode. Zapornica v vodostanu? Številke o obremenitvah pri največjih oscilacijah so mi vtisnjene v spomin. Vodostanske lopute? Sprožilna naprava je še včeraj brezhibno delovala s pritiskom na gumb v strojnici. Tlačni cevovod? Preizkušen je. Kroglasti zasun? Drži vodni pritisk, zapiranje in odpiranje v normalnih pogojih bo treba še preizkusiti. Turbina? Kolikor se je dalo, je preizkušena. Ležaji? Zračnost in olje v redu. Hladilna voda? Cirkulacija povsod v redu. Generator? Zaprt in v redu. Oljetlačna rapava? V pogonu in v redu. Varnostne naprave? Preizkušene — vse delajo... In še in še se vrstijo vprašanja. Vsi odgovori so dopolnjeni z nešteti številkami o obremenitvah vijakov, pribornic, pokrovov, cevovodov, ohišij, drogov, gredi.

Sedaj se lahko izvrši preizkus odpiranja in zapiranja predturbinskega kroglastega zasuna. Odpiranje — v redu. Zapiranje — stop! Ni v redu! Številne oči so uprte vanj in gledajo, kako zaporno telo leno zapre do mesta prehoda preko tesnilne ploskve, nakar obstane in šele čez nekaj minut nadaljuje svojo pot do zaprtega položaja. Kaj je vzrok? Morda tuje telo na tesnilni ploskvi? Morda deformacija okrova, morda krmilni mehanizmi? Da bi določile mesto zataknitve, drsiho dlani po ogromnem kosu mrzlega železa. Brez uspeha. Ugibanje ne pomaga iz zadrege. Zato priskočijo na pomoč številke. Na zaporno ploskev pritiska voda z 1 milijonom 300.000 kg. Torej se tesnilna plošča ne prilega sedežu, ker je v tem primeru ne bi več premaknili. Pritisk 200.000 kg na odpiralni strani in 100.000 kg na zapiralni strani bi preko ročic na tesnilni ploskvi prestrigel 10 cm² jekla. Udarec pri strigu bi lahko občutili. Torej krmilje? Pregled vseh načrtov ne reši situacije. Kratak posvet z montažnim osebjem, nekaj križnih vprašanj in stvar je jasna. Malenkosten zasuk bata pri montaži ni velika in nevarna napaka.

OB 17. URI SE JE TURBINA ZAVRTELA

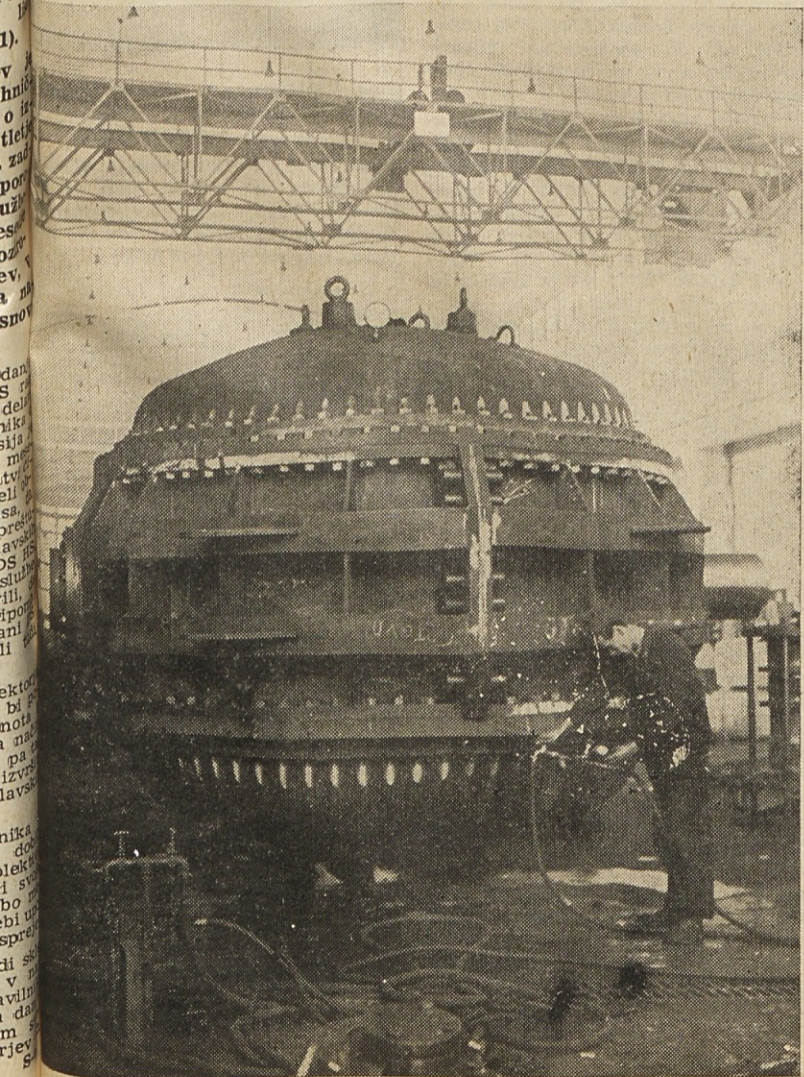
Najprej počasi nato vse hitreje in hitreje. Gibi krmilnega sistema lepo sledijo gibom roke na kolescu za upravljanje. Oči prisotnih so uprte v turbino in instrumente. Kdo bi opisal občutke? Kdo v tem trenutku ne razume objemov in poljubov od dela in skrbi trdih in utrjenih mož?

Agregat pa se vrti. Enakomerni zvok jekla prekine le razbita steklenica šampanjca. Obrazi žarijo od veselja. Skupina se prime pod roko, zvoku agregata se pridruži pesem.

UTRIPAJOČI KAZALCI NA MERILNIH INSTRUMENTIH SO NAM PISALI SPRIČEVALO

Iztrgati se je treba iz tega okolja in se posvetiti stroju. Ta se vrti. Vendar mu je potrebna še ostra kontrola. Na kontrolnih mestih določeni ljudje nenehno javljajo stanje. Oči begajo od instrumenta do instrumenta. Temperature ležajev in olja, pritiski vode in olja, opteti — stopinje Celzija, atmosfere, stotinke milimetra, to so sedaj merila za vse opravljeno delo. To so zdaj vred-

(Nadaljevanje na 4. strani)

Preizkušnja krogličnega zasuna za HE Split

S peresom in kamero po livarni jeklene litine

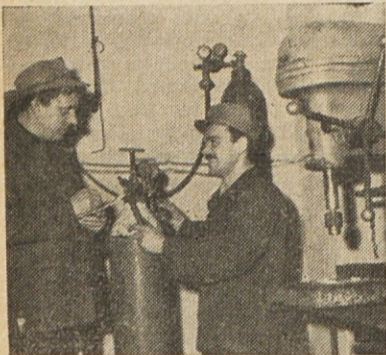
V našem časopisu smo že objavili nekaj reportaž iz naših obratov pod nazivom: »S peresom in kamero«. Tokrat je naš reporter obiskal livarno jeklene litine.

Pogovarjal se je z osmimi delavci, ki opravljajo v livarni jeklene litine različna dela, in jim postavil tri vprašanja:

- Kaj bi bilo treba v obratu ali tovarni pohvaliti ali grajati?
- Kaj je njihova osebna želja in s čim se najraje ukvarjajo v prostem času?
- Če stanujejo v šišenski komunici, kaj jim tukaj ni všeč in kaj predlagajo?

Seveda so takšna vprašanja izvala pri vprašanih različne občutke, češ: »Ne smem preveč povedati, ker bi se mojster ali vodstvo hudovalo.« Vtem ko so se eni malce bali, pa so si drugi začeli zapenjati srcaje in si poravnati kape. Seveda je naša reporterka ujela tu in tam kar komične prizore.

Največ dela, čeprav ga je najmanj opaziti, ima v livarni vzdrževalna skupina. Njo nadleguje toliko livarjev in čistilcev, da posameznikom včasih zavre kri, kajti vsi bi radi, da bi jim to ali ono »tako naredili«, vtem ko je tistih, ki naj bi to »tako naredili«, premalo.

Ključavničar TONE SAPOR se pritožuje čez sejalce peska in livarje, češ da nimajo nobenega občutka za delovne pripomočke. Hladilna železa, zagozde, spone za oblikovalne okvire in drug pomožni material puščajo v pesku ali v jami za odpadni material, namesto da bi jih shranjevali na ustreznih mestih. Zaradi njihove malomarnosti jih je treba ponovno izdelati, za kar se po nepo-

PRVI AGREGAT HE SPLIT (Nadaljevanje s 3. strani)

nosti, ki pišejo nam vsem spričevalo. Instrumenti na tem agregatu v HE Split so dali vsem sodelujočim dobro oceno.

Se pozno v noč se je agregat vrtil. Vse naprave so delovale v redu.

Še dosti kasneje v noč pa se je na hotelskem vrtu nadaljevalo veselje. In pri tem ni bilo prav nobenih instrumentov za merjenje števila izpraznjenih kozarcev...

PS: Prvi agregat v HE Split je bil po sušenju generatorja dne 16. oktobra priključen na mrežo. Od tedaj »vozi« neprekinjeno in v zadnjem mesecu skoraj stalno z maksimalno močjo ca. 112 do 115 MW. Turbina daje pri tej količini predane energije 160.000 do 165.000 KS. V kritični energetske situaciji, ob jesenski suši, pa je agregat s svojo močjo veliko prispeval k izboljššanju oskrbe potrošnikov vse države z električno energijo.

Drugi enaki agregat je v fazi montaže. V pogon bo šel meseca decembra.

V zaključni fazi izgradnje HE Split bodo instalirani štirje enaki agregati.

Ša—Lu

trebnem izgubljata čas in dragoceni material. Sapor graja tudi skladiščno službo, češ da ni ekspeditivna in tako trpi delo v livarni, vtem ko je vzdrževalna skupina »vedno kriva«, če ne more dela zaradi pomanjkanja materiala pravočasno opraviti.

Prešla sva na drugo in tretje vprašanje. Sapor si je priboril stanovanje v vrstnih hišah stanovanjske zadrage »Proleter«, za katero je s svojim ključavničarskim delom veliko prispeval. Sedaj si želi urediti svoj novi dom in oskrbeti družino, kar ga bo seveda še mnogo veljalo.

Za trgovine na Djakovičevi cesti pravi, da bi se morale povečati, ker je v okolju teh trgovin vedno več prebivalcev in je treba za vsako malenkost dolgo čakati v vrsti. Pa tudi cestišče okoli njihovih vrstnih hiš bi z udarniškim delom in pomočjo komune lahko uredili. Treba bi bilo poživiti tudi delo množičnih organizacij na terenu, ki »spe spanje pravičnik«.

Livar PETER PONGRAC je takoj pohvalil tehnika Sušteršiča, ki si prizadeva, da bi z eksperimentiranjem z domačim materialom dobil nadomestilo za formarsko maso, ki jo uvažamo. Te je prav sedaj premalo.

Pongrac meni, da delavci še vedno občutijo neurejene osebne odnose med vodstvenim osebjem, kar se odraža na slabi organizaciji dela, ki je še vedno precej pomanjkljiva, pa tudi delovna disciplina ni takšna, kot bi morala biti. Omenil je primer valjev za Zelezarno Jesenice, ki smo jih morali pričeti delati po strogih navodilih, kjer pa pri ugotovitvi izmeta za 70 milijonov dinarjev nismo mogli ugotoviti krivca.

Moja želja je, pravi Pongrac na drugo vprašanje, da bi se še bolj strokovno izpopolnil v kaki livarni s staro tradicijo. V prostem času se ukvarjam s športom in rekreacijo v okviru podjetja. Tudi stanovanje bi si rad uredil. Prav bi bilo, če bi okoli naših blokov na Obirski cesti uredili cestišča. Nadalje želim, da bi realizirali športne objekte v okviru tovarne.

Livar JOŽE RUPERT je obšel vprašanje, »kaj je dobrega«, češ da se dobre stvari po navadi same hvalijo. Prešel je kar na pomanjkljivosti v livarni. Po njegovem je največji problem čakanje na žerjav, o čemer se že toliko časa govori. Tudi delovni pogoji v livarni bi se dali izboljšati, če bi uredili prezračevanje. Vseh zaščitnih sredstev, ki bi jih morali imeti v livarni, ni na razpolago. (Op. ur.: V Uradnem listu FLRJ št. 40 od 11. IX. 1961 so izšli predpisi glede tehničnih varstvenih ukrepov tudi za livarne. Iz teh predpisov je razvidno, da bo treba v naših livarnah narediti še marsikaj za zaščito delovnih ljudi).

Prosti čas izkorišča Rupert za branje knjig, izredno pa ga zanima sociološki študij. Za kulturno izzivljanje v bližini Djakovičeve ceste, kjer stanuje, še ni dovolj poskrbljeno. Z ukinitvijo kina »Litostroj« bo ta vrzel še bolj občutna.

Jedrarko TONČKO BLATNIK ovira pri delu plin »CP«, sicer pa se čez težavnost dela ne pritožuje.

Rada bi se še izobraževala prek Srednje ekonomske dopisne šole. Stanuje na koncu Šišenske ceste. Tudi prebivalci na tem koncu naše komune čutijo pomanjkanje kino dvorane. Seveda si Tončka najbolj želi imeti svoje stanovanje.

Topilec FRANC GROSAN pravi, da imajo pri toplinskih pečeh velike težave z električnimi napravami, v dopoldanski izmeni pa še z žerjavi, ki jih livarji težko izpuste iz rok. Pa tudi glede vložka, ki pride iz čistilnice, imajo težave, ker čistilci jeklenih odpadkov ne sortirajo po kvalitetah, kot bi to morali. S tem samo otežkočajo delo pri legiranih šaržah.

Grosmanova želja je, da bi v svoji stroki napredoval, hkrati pa, da bi se tudi v kulturnem pogledu dvignil. Grosman je eden izmed stanovalcev v podzidavah blokov na Djakovičevi cesti, kjer lahko ogrevajo prostore le z elektriko. Ker tok včasih odpove, bi si želeli kuriti z drvmi, toda stranke, ki stanujejo nad njimi, niso vse za to, da bi štedilnike spodnjih novih stanovalcev priključili na njihov dimnik.

V čistilnici livarne jeklene litine delata v isti grupi elektrovarilec SLAVKO CVIRN in brusilec VIKTOR PAJK. Oba nakažujeta iste probleme. Pravita, da

so težave z orodjem, ki je že dotrajalo. Enako je pri visečih brusih. Na splošno se jezijo na livarje, saj čistilci najbolj občutijo, če uliti kosi ne ustrezajo po kakovosti. Razsvetljava v čistilnici ni povsod takšna, da bi bili z njo zadovoljni. Čistilci tudi niso dovolj zaščiteni pred delom elektrovarilcev in brusilcev. Pravijo tudi, da se pri delu najbolj umažejo in bi jih zato morali pustiti v garderobe na umivanje vsaj pet minut prej kot ostale. Ni prav, da so drugi delavci brž po dveh pri izhodu ali izven tovarne, vtem ko čistilci še čakajo na vrsto pri prhah, vsi skupaj pa so plačani za isti delovni čas.

Slavko Cvirn ima težave s svojim stanovanjem v Mednem, čeprav je zaposlen v livarni že več kot deset let. V prostem času se želi ukvarjati s težko atletiko, za kar ima izredno veselje, vendar — otroci so važnejši, žena je namreč zaposlena popoldne.

Viktor Pajk pa se bori v Trebnjem, da bi iz koščka zemlje, ki jo ima okrog materine hiše, naredil vrt.

Najpožrtvovalnejši ljudje v livarni so brez dvoma žarilci. Raz-

Alojz Mežnarič - vzorni modelni mizar

Prijetno je stopiti v modelno mizararno. Vse povsod so pobarvani predmeti vseh oblik in velikosti. Vedno nekaj novega. Zato sem rad stopil k Alojzu Mežnariču — enemu izmed naših vzornih modelnih mizarjev, da mi pove nekaj besed o svojem delu in sebi.

»Modelne mizarje premalo poznajo. Smo mizarji, toda ne delamo miz. Delamo v kovinarski stroki, a vendar z lesom. Naše izdelke, naj so še tako izdelani in pobarvani, ostruženi in zglateni, vržejo največkrat med odpadke, in to brž ko so jih uporabili. Ko pa je odlitek gotov, gre v prodajo. Kupci bodo pohvalili livarje in kovinarje, malokdo pa se bo spomnil modelarja. Še najbolj na nas cenijo konstruktorji in inženirji, saj dajemo modelni mizarji njihovim načrtom in risbam prvo materialno obliko.«

Alojz Mežnarič spada v prvo povojno generacijo učencev IŠ. Doma je iz Ptujja. Oče je kletar, mati pa šivilja. Doma so imeli petero dečkov in eno dekle. S štirinajstimi leti se je moral odločiti, ali gre za učitelja ali v tehnični poklic. Bolj ga je zanimala modernejša tehnična stroka. Morada so prosvetni delavci s tem izgubili dobrega učitelja, toda zato je dobila naša industrija dobrega modelnega mizarja, ki še vedno dobiva delovne izkušnje od starejših, boljših modelnih mizarjev.

»Spočetka nas je bilo vpisanih enajst v prvem letniku IKS, v oddelku za modelne mizarje,« je rekel. »Ostali smo samo trije. Takrat smo stanovali v Vižmarjih, praktični pouk pa smo imeli v Litostroju. Zjutraj smo korakali s harmoniko in pesmijo na delo. Če tramvaj ni vozil, smo ga z rokami potiskali naprej. To je bilo navdušenja in veselja!«

Tovariš Mežnarič je mnenja, da nudi IŠ Litostroj kadrom trdne osnove. Toda pravo znanje dobijo fantje šele pri delu.

»Spočetka mu ni šlo vse gladko od rok,« je pristavil njegov mojster. »Mežnarič je bil dokaj trd oreh, toda imel je veselje in kazal je zanimanje. Mislil se je posvetiti celo letalstvu.«

Tako tudi uspehi niso izostali. Ko se je vrnil iz vojske, kjer je končal oficirsko šolo, se je še bolj zagrizel v svoje delo. Odtlej njegova strokovnost z vsakim dnem raste. Danes lahko trdimo, da je od vseh, ki so končali IŠ, pokazal

kladati in nakladati morajo žarilno peč za termično obdelavo ulitkov celo pri temperaturi 300 °C samo da bi izkoristili vso zmogljivost peči.

Zarilec IVAN CAFUTA pravi, da so redke nedelje, ko bi bil doma. S četrtem žarilcem, ki so ga pred kratkim dobili, se je njihov položaj precej izboljšal. Pravi, da bi morali imeti težavnostni dodatek prav tako kot ostali čistilci. Žarilci imajo težave tudi z žerjavom, ki jih hočejo uporabljati vsi čistilci, elektrovarilci in žarilci hkrati.

Ljudje, ki delajo v teh izmenah, potrebujejo več miru za svoj počitek kot mi »normalni«, ki delamo samo dopoldne. Cafuta stanuje v Vižmarskem domu, kjer se ne more naspiti niti odpočit. Čeprav dela v livarni že devet let kot žarilec, živi še vedno v vlažni sobi, ki jo uporabljajo za kuhinjo in spalnico. Zaradi tega je lahko razumeti njegove želje po boljšem stanovanju. Spogledati se se z motorizacijo. Mavil

najlepše uspehe in je zato lahko vsem učencem in gojencem, ki se učijo v boljših razmerah, kot se je on, lep vzled. Vprašal sem ga: »Ali kot modelni mizar pri takšni raznovrstni produkciji, kakor

ima Litostroj, pri osvajanju vedno novih in novih proizvodov navelite tudi na posebne težave?«

Na to mi je odgovoril: »Težav je seveda pri našem delu vedno dovolj. Vsak dan jih imam vedno nove. Toda če nekdo dela, mu ni nič pretežko.«

Sicer pa sem moral Lojzetu zagotoviti, da ne bom o njem pisal velikih besed. Ve namreč, da so v modelni mizarjni tudi boljše delavci, kakor je on, delavci, ki se mu s svojo izkušnostjo pomagali do sedanje kvalitete. Ta njegova skromnost nas seveda motila, saj vemo, da je Mežnarič uspešno povezal svoje strokovno izpopolnjevanje s široko družbeno razgledanostjo. Zahvalil sem se mu za razgovor in mu toplo stisnil roko. Milan Štante

VROČ PESEK V ČEVELJ

Pri izpraznjevanju odlitkov dobil delavec P. A. opeklino na nogi, ker mu je ušel vroč pesek iz obuti čevelj, ki ga ni dobro varoval z varovalno golenico. Kar dar zaščitna sredstva niso v dobrem stanju, jih je treba takoj zamenjati.

KAJ PA, ČE BI...

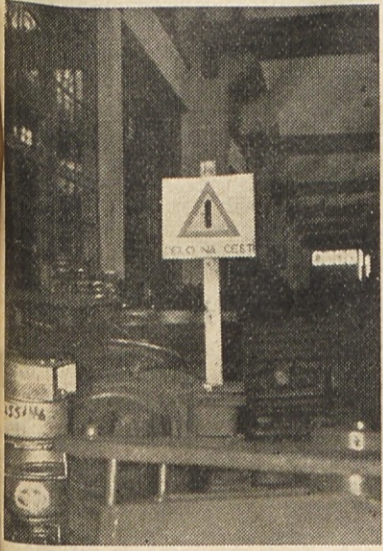
Nekateri delavci pri delu vedno ne varujejo svojih oči. Tako je dobil tovariš S. J. pri ostružitvi brusne plošče tujek v oko, kar je v enometriki oddaljenosti opazoval brušenje. Rezultat: bolečina in desetdnevni bolniški dopust. Kaj pa, če bi...?

TUDI PO TEJ POTI ZA VIŠJO PRODUKTIVNOST

1. oktobra smo Litostrojčani nekoliko presenečeni segali po živo rdečih letakih, ki so jih po vsej tovarni raznašali mladinski aktivisti.

Na njih je bila natiskana ura v obliki vprašaja, spodaj pa je pisalo: »SEM RES VSEH OSEM UR Z MISLEJO PRI DELU?« S tem letakom smo sprožili v naši tovarni akcijo, ki jo zahtevajo vedno večja in zahtevnejša naročila, ki jih dobiva »Litostroj«, zlasti iz tujine.

Za uspešno izvršitev tako obsežnih naročil pa se je bilo treba spoprijeti s korenim problema. Zato mora kolektiv zvišati produktivnost, okrepiti moralno in politično zavest kolektiva, zmanjšati izmet, varčevati,

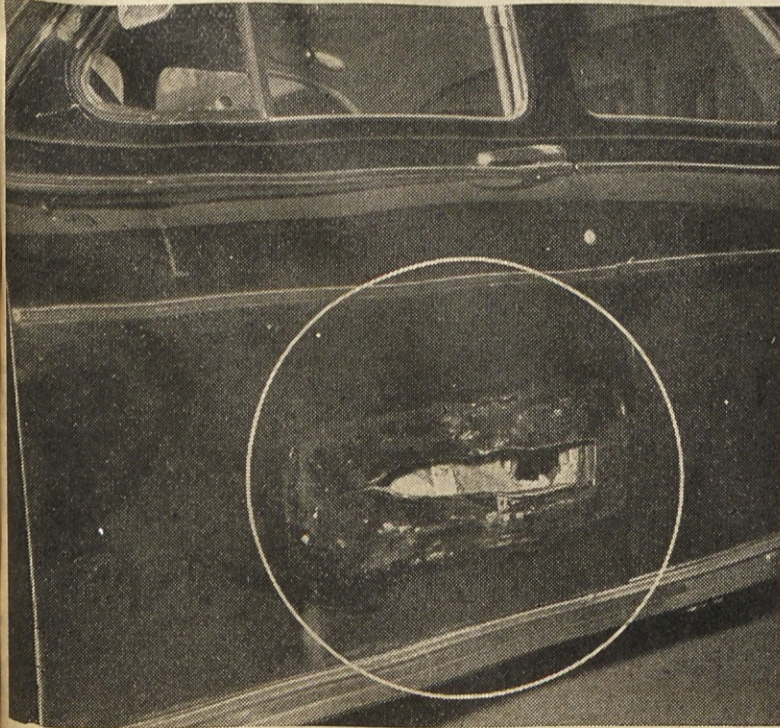
Drometni znak, kakršne smo postavili po vsej tovarni, sodi tudi v okvir notranje propagandne akcije

dosledneje mora spoštovati higiensko-tehnična pravila, buditi skrite rezerve in podobno.

S to akcijo, ki je v jugoslovanskih podjetjih verjetno edinstvena, smo povezali vsa prizadevanja tovarniških samoupravnih organov, političnih in množičnih organizacij, referata za HTV in vseh ostalih služb.

Pri akciji se poslužujemo filma, domače radijske oddajne postaje, tovarniškega časopisa, letakov, lepakov in drugih oblik proizvodne propagande.

Akcijo, ki se je pričela prvega oktobra in bo trajala do 1. februarja 1962, pripravljajo posebne komisije (vsaka ima v svojem sestavu 4 člane), ki jih vodi propagandni oddelek, izvaja pa jo mladinska organizacija.

Tudi zaradi takih nesreč vodimo notranjo propagandno akcijo. Posnetek kaže preluknjana vrata našega osebnega avtomobila trenutek zatem, ko se je vanj zaletel viličar

IZHOD

DELAVCI!

TUDI PIJANCI NAM KRADEJO DENAR IZ ŽEPOV.

ALI JIH BOMO ŠE TRPELI MED SEBOJ?

MARSOVCI ZA PLOČEVINARNO

Med odmorom, ko po zvočnikih običajno predvajamo zabavno glasbo, se je nenadoma zaslil silen žvižg, pisk in pok. Radijski napovedovalec je z nekoliko razburjenim glasom sporočil kolektivu, da je za zgradbo pločevinarne pristala marsovska raketa. Po kratkem glasbenem vložku so bili reporterji že pri »raketni«, še vsej razžarjeni od trenja, ko se je prebijala skozi zemeljsko atmosfero. Iz vesoljske ladje je stopil najstarejši marsovec in se, ne meneč se za delavce, ki so zapustili svoja delovna mesta, odpravil naravnost v upravno poslopje. Tam je zahteval stroj, ki so ga pri nas naročili že njihovi dedje. Zagrozil je, da bodo čakali samo še do konca letošnjega leta, potem pa... resno opozorilo, da je treba finalizirati nedokončano proizvodnjo do zadnjih dni decembra.

Drugi primer take radijske reportaže je sestavek o pobeglem levu. Radijski napovedovalec je sporočil, da je iz gostujočega cirka kusa pobegnil v mesto najnevarnejši lev. Čez nekaj časa je obvestil kolektiv, da je krvoločni lev vdrl v lokale, kjer Litostrojčani med službenim časom najraje posedijo in popijejo skodelico turške kave. Seveda je nastal zaradi tega pravi preplah, kajti podjetje skrbi tudi za tiste, ki so službeno v mestu. No, stvar se je dobro iztekla. Miličniki so leva ujeli in ga odpeljali na varno. Litostrojčani pa lahko spet brez skrbi (samo z drobnjo izkušnjo) pijejo med službenim časom turško kavo.

V okviru radijske oddajne postaje imamo vsak drugi teden tudi poročila iz podjetja, s čimer dopolnjujemo praznine v poročila-

nju, ki nastajajo zaradi prerodka (mesečnega) izhajanja tovarniškega lista. Od časa do časa namestimo tudi zvočnike pri izhodu iz tovarne, ko odhajajo delavci domov, in po njih opozarjamo na vestnost pri delu, varčevanje, uporabljanje zaščitnih sredstev itd.

TUDI PIJANCI NAM KRADEJO DENAR IZ ŽEPOV

Ena od zanimivih in uspešnih propagandnih akcij je tudi trošenje letakov. V lastni tiskarni natisnemo enkrat tedensko približno 800 barvnih letakov s sodobnimi karikaturami in dobro pretehtanim tekstom. Doslej smo izdali falsificiran pettisodinarški bankovec, ki je bil pretiskan z rdečimi črkami: »TA BANKOVEC JE PONAREJEN, POLNO DENARNICO PRAVIH PA DOBIŠ, ČE TAKOJ FINALIZIRAŠ NEDOKONČANO PROIZVODNJO«. »Bankovec« smo priložili vsem delavcem k plači. Seveda ni bilo med kolektivom človeka, ki se ne bi začudil tej novi obliki propagande.

Naslednji letak smo delili v kombinaciji z majhno razstavo pripomočkov HTV. Sredi glavne litostrojске ceste smo postavili razsvetljeno in ozvočeno stojnico,

Služba zavarovanja, letaki in našemljeni pijanec, ki je hodil po tovarni, so že dali prve rezultate. Odstotek tistih, ki hodijo v službo pijani in okajeni, se je občutno zmanjšal

na kateri so bili razstavljeni pripomočki HTV. Napovedovalec pa je s kratkimi in udarnimi gesli opozarjal delavce na važnost upoštevanja HTV predpisov. Okoli stojnice so mladinci delili rume ne letake z rdečim in črnim pretiskom. Na letaku je bila karikatura deklice z zlomljeno in obvezano roko, spodaj pa je pisalo: »BODI PREVIDEN! NE VKLJUČI SE V ARMADO POHABLJENIH«.

Doslej največji odmev je imela akcija, ki je bila posvečena boju proti alkoholizmu. Odbor notranje propagandne akcije je v ta namen poslal po vseh obratih človeka, našemljenega v pijanca. Za njim so delili mladinci letake, na katerih je bila narisana noga, ki brca proti izhodu steklenice, polno šmarnice, z napisom: »DELAVCI! TUDI PIJANI NAM KRADEJO DENAR IZ ŽEPOV. KOLIKO ČASA JIH BOMO ŠE TRPELI MED SEBOJ?«

Na zadnji strani letakov so navadno natisnjeni zanimivi podatki o tovarni, pesmi o Litostroju in podobno. Pod tekstom je še opozorilo, naj vsak Litostrojčan pokaže letak tudi svojim domačim.

V zvezi s to akcijo je zanimivo reagiranje drugih ljubljanskih kolektivov. Del letakov potuje namreč, po kdo ve kakšnih zvezah, tudi po mnogih drugih ljubljanskih tovarnah, kjer kažejo

za tak način propagande ogromno zanimanje. Ze doslej so Litostroj osebno in telefonsko povpraševali nekateri kolektivi zaradi izkušenj, ki jih želijo presaditi na domača tla.

KINO »ODMOR«

V svoj program smo vključili tudi redno predvajanje filma. Vsako soboto in vsak ponedeljek

Potujoča razstava

vrtime med odmorom v enem izmed tovarniških hodnikov zabavne in poučne filme. Delavci gledajo kinopredstave o raketnih motorjih, vesoljskih poletih, športnih prireditvah, zdravstvene in higiensko-tehnične filme. Med kolektivom je za filme veliko zanimanja. Predstave redno obiskuje od 150 do 350 ljudi.

NAJBOLJŠI DELAVCI

V vsaki številki tovarniškega časopisa objavljamo tudi članke o najboljših delavcih. Ti so pisani tako, da delavce spodbudijo h kvalitetnejšemu delu.

To je samo del ogromne akcije. Do 1. februarja 1962 imamo

v programu približno 200 takih in podobnih propagandnih dejanj, ki naj bi spodbujala kolektiv.

Samo za ilustracijo naj navedem, da pripravljamo v naslednjih tednih radijsko oddajo z naslovom: »Pesmi in glasba držav«. Tu bodo upoštrevane države, v katere izvažajo Litostroj svoje izdelke. Organizirali bomo prireditev z naslovom: »30 minut magije«. Seveda bo to »produkcijsko« obarvana magija.

Ob zaključku vseh teh prireditev bo mladinska organizacija z znanimi in neznanimi talenti, ki so pomagali pri tej »psihološki vojni«, verjetno organizirala oddajo »Pokaži, kaj znaš!«

Ne pričakujemo, da bomo z vsem tem dosegli oprijemljive uspehe, ki bi jih lahko takoj izrazili v številkah, vendar menimo,

da je to perspektivno naložen kapital, ki se nam bo vračal postopno. Zal imamo tudi pri tej akciji nergače in nezadovoljneže (celo komuniste, od katerih pričakujemo največjo podporo), ki zavirajo reden potek dela. Po predračunih bo stala celotna akcija podjetje kakih 300.000 dinarjev.

Organizatorji notranje propagandne akcije so mnenja, da ne bi bilo napak, če bi se tega načina propagande oprijeli tudi v drugih podjetjih. Mislijo, da je marsikje mladinska organizacija sposobna prevzeti vse breme tega velikega propagandnega mehanizma.

Litostrojski stihi

OD TRIGLAVA DO DOJRANA

Od Triglava do Dojrana, narod združil je moči, šel v borbo je ponosno, ustvarjat sebi lepše dni.

Domovina, zemlja sveta, prosta zdaj si vseh okov, zmage venec te prepleta, zrasla si nam iz grobov.

Zdaj svobodno človek diha, mirno koplje naš rudar, se na morju ladja ziblje, ki jo vozi mlad mornar.

Bratje vsi smo skupaj zbrani, sonce sveti nam na pot, ko gradimo si bodočnost, zase — za poznejši rod.

Peter Dolinar

LITOSTROJU

Slovenska si lepa, bela Ljubljana, tovarna mogočna tebe krasi.

Na zemlji svobodni sadove ustvarjaš, Litostroj slavni, za lepše dni.

V svetu zmagujejo tvoji izdelki, pot si resnice, naših moči.

V plavžih gorečih topijo se jekla, plod častnega dela delavcev si.

Alojz Novinc

MI IN NAŠI MEDSEBOJNI ODNOSI

meznikov in v kolektivni odgovornosti za slabo opravljene naloge posameznih delavcev. Morebitne graje ne obravnavamo dosledno, če je upravičena ali neupravičena in s tem dopuščamo, da nekateri nergači izkoriščajo našo nedoslednost.

Za ureditev teh odnosov bi bilo treba točno opredeliti dolžnosti in pravice za vsako delovno mesto in vsakega zaposlenega v podjetju. Vsakemu posamezniku bi bilo treba njegove naloge natančno določiti in zahtevati njihovo izvrševanje. Ne smemo se zadovoljiti s površnim opravičevanjem in prevračanjem krivde na tretjega ali na tako imenovane objektivne razloge. Uvesti bi bilo treba dosledno nagrajevanje kolektiva po učinku. Zasedovanje realizacije in plačevanja po učinku bi se moralo uvesti na čim manjše obračunske enote.

Morebitne kritike bi se morale dosledno obravnavati takoj. Upravičene kritike in pripombe bi bilo treba brezpogojno upoštevati, neupravičene pa zavračati in če so zlonamerne, povzročitelje strogo kaznovati.

Izmed najvažnejših ukrepov, ki so prispevali k izboljšanju medsebojnih odnosov v naši PE, je dosledno izvajanje zadolžitve, ki jih imajo vodstveni delavci. Vodstveni kader PE obravnava problematiko na proizvodnih sestankih, kjer se vsako neobjektivno izgovarjanje kritično presoja. Večje napake in izmečke subjektivne narave dosledno preganjamo.

Inž. Zvone GORJUP —
Metalurški obrati

POOSTRITI DELOVNO DISCIPLINO

Občutimo preveč teoretiziranja in pretiranega naglašanja o slabih medsebojnih odnosih, na drugi strani pa premalo konkretnega prizadevanja za njihovo izboljšanje. Pogosto se pod krinko slabih odnosov skuša opravičiti oziroma uveljaviti nedisciplinirana, naskok na delovne norme in izvojevanje osebnih koristi, pri čemer se prezira osnovni cilj — proizvodnja, storilnost in rentabilnost poslovanja.

Poostritev delovne discipline in brezpogojna pravilnost pri vseh ukrepih v obratu do vsakogar, ne glede na njegov položaj in funkcijo, sta osnovno vodilo, na katerem se gradi dober služben, tovariški in človeški odnos.

Martin EINHAVER —
Pločevinarna

SKRBETI ZA ČIM BOLJŠE PROIZVODNE REZULTATE

Če govorimo o medsebojnih odnosih v podjetju, moramo pri tem ločiti odnose med samim vodstvenim osebjem, odnose med samim izvršilnim osebjem in odnose vodstvenega proti izvršilnemu osebju. Ker menim, da gre pri postavljenem vprašanju za odnose med vodstvenim in izvršilnim osebjem (o teh je v podjetju največ govora) in obratno, ne smemo prezreti še odnosov enega in drugega osebja do podjetja. Ti se v celoti izražajo v večjih ali manjših težnjah za doseganje čim boljših proizvodnih rezultatov, od katerih je v polni meri odvisen uspeh celotnega podjetja. Pri izvajanju teh teženj pa pri nekaterih delavcih (običajno slabših nediscipliniranih) naletimo večkrat na nerazumevanje, ki prav gotovo ne more imeti pozitivnih posledic. Vse to pa je po mojem mišljenju samo posledica pomanjkanja delovne discipline in občutka pripadnosti podjetju.

Če je odgovor na prvo vprašanje pravilen, potem je odgovor na drugo vprašanje preprost: izboljšati delovno disciplino na vseh področjih in utrditi pri vseh članih kolektiva zavest, da bomo le s pozitivnim delom pripomogli k boljšemu uspehu podjetja. Menim, da v tem primeru ne bomo imeli več povoda za slabe medsebojne odnose.

Inž. Marko CELARC —
Pločevinarna

NEUPRAVIČENIM DOKAZATI NEUTEMELJENOST NJIHOVH ZAHTEV

V našem podjetju leže vzroki za neurejene odnose v preveliki ambicioznosti posameznikov, ki hočejo po vsej sili priti naprej, čeprav na račun drugih, pa naj imajo za to sposobnosti ali ne. Te prevelike in dostikrat neutemeljene težnje ljudi obsojajo. Na vsak način je pozitivno, da človek teži za nečim boljšim, vendar ne sme prekoračiti okvira svojih sposobnosti. To pa se pri nas čisto dogaja. Menim, da je ta negativni pojav največkrat povzročitelj neurejenih medsebojnih odnosov.

Psihološke sposobnosti posameznih šefov naj bi bile take, da bi lahko popolnoma nepristransko presojali upravičenost ali neupravičenost napredovanja podrejenih. Poleg tega je potrebno neupravičenim dokazati neutemeljenost njihovih zahtev, vendar na način, ki jih spodbuja za nadaljnje delo. Vsak šef mora biti toliko objektivni, da spodbuja sposobne ljudi, ne pa da jih zavrača, kar se včasih dogaja popolnoma podzavestno, z ustvarjanjem razlik med posamezniki.

Inž. Kosta DA DAMOS —
Hidravlični stroji

NEGATIVNI VPLIVI PRIHAJAO TUDI IZVEN PODJETJA

Različna neresnična in resnična mnenja in obvestila o dohodkih in ugodnostih delavcev drugih podjetij, ki jih ljudje prinašajo izven podjetja v delovno sredino tovarne, so največkrat tisti nevidni krivec za negotovanje in medsebojna trenja. Do težav pa prihaja tudi zaradi različnih mnenj in nazorov.

Za vse zunanje vplive pa bo celoten kolektiv skoraj nedovzeten, ko nam bo uspelo ljudi navezati na podjetje, ne samo idejno, temveč tudi lokacijsko. Poskusimo v mirnem tonu dopovedovati naše zahteve v zvezi z izpolnjevanjem plana, uvajanja druge in tretje izmene, kar nekateri sprejemajo z razumevanjem, drugi pa z negotovanjem. Ko ljudje zapuščajo podjetje, sicer navajajo kot glavni vzrok neurejene medsebojne odnose, vendar menim, da gre v večini primerov za ljudi, ki se nasploh težko podredijo vodstvu.

Ivo CAJHEN — Hidravlični
stroji

POVEČATI STANOVANJSKO IZGRADNJO

Vzroki za nesporazume tiče v teh vzročno pogojenih fazah: pestrost in zahtevnost proizvodnih nalog; dolžina rokov je kratka; pomanjkanje določenih strojev zahteva večimensko delo, kar ruši osebni red posameznikov. Ker pa moramo obdržati večimensko delo, je vsa ta problematika še toliko večja. Ta vzrok pa je še potenciran s slabimi komunikacijskimi zvezami, stanovanjsko stisko in podobnim. Tudi bolezenski izpadi delavcev nam delajo precejšnje preglavice, ker nam rušijo urnik pri razvrstitvah na stroje. Z večjo stanovanjsko izgradnjo bi verjetno odpadla velik del delovnih in medsebojnih nesporazumov. Ljudem skušajmo ugoditi po objektivni presoji v okviru naših možnosti in njihovih sposobnosti.

Jože KUŠAR — Stroji in
naprave

VZROKI SLABIH ODNOSOV SO NEUREJENI MEZDNI ODNOSI

V podjetju imamo še vedno določen del ljudi, ki imajo »pisarniške kravatarje« za nepotrebno

zlo, ki brez haska posedajo za pisalno mizo, pri tem pa se ne zavedajo, da vsakdo izmed teh prispeva svoj delež k prosvetljenstvu in blagostanju kolektiva. Najpogostejši vzrok slabih odnosov so neurejeni mezdni odnosi. Ta vzrok pa bo odpravljen tedaj, ko bomo ustvarili toliko dobrin, da bomo lahko vsi brezskrbno živeli. Kot v družini ni sožitja, če ni urejenih razmer, prav tako je v podjetju, kjer bi morali biti tudi vsi ena sama velika družina.

V naši PE do sedaj nismo imeli vnaprej pripravljenih ukrepov za izboljšanje medsebojnih odnosov, ker tudi ni bilo izrazitih izpadov. Pripominjam pa, da pri hitrem reševanju vsakodnevnih problemov včasih niti sami ne vemo, kdaj s kakšnim ukrepom napravimo dobro ali slabo potezo, kajti rezultatov dobrih največkrat ne opazimo, slaba pa prepozno povzroči reakcijo, da bi jo bilo mogoče še popraviti.

Ivan JESENŠEK — Stroji
in naprave

ZANEMARJA SE INTERES PODJETJA KOT CELOTE

Neurejenost medsebojnih odnosov izvira iz neurejenih delovnih odnosov, včasih pa tudi iz občutka ogroženosti za položaj. S postavitvijo proizvodnega plana na realno osnovo in s korekturo prizadetih PE bi se verjetno izboljšali tudi delovni odnosi. S tem pa še vedno ne bo odpravljen problem neurejenih odnosov, ker je človekova narava vedno nagnjena k nezadovoljstvu. Z novim načinom decentralizacije po PE je opaziti preveliko motivacijo za delo posameznikov, pri tem pa se zanemarija interes podjetja kot celote. Osebnostno mislim, da je najboljša metoda za rehabilitacijo medsebojnih odnosov trezna presoja in hladnokrvno reagiranje na različna odstopanja.

Inž. Darinko KOLBL —
Dieslovi motorji in talni transport

LJUDJE PREMALO UPOŠTEVAJO KATEROKOLI AVTORITETO

Menim, da se v našem podjetju premočno izraža želja po prenašanju službenega, delovnega odnosa v privatno, izvenslužbeno okolje. Po mojem mnenju je bistvo vseh zapletljivejših, da ljudje premalo ali celo nič ne upoštevajo katerokoli avtoriteto. Z iskanjem vzrokov, ki krhajo harmonijo odnosov, imamo v rokah že rešitev: odpraviti te vzroke.

Kot povsod je tudi v naši PE veliko oseb, ki pri stiku s sodelavci nimajo težav, določen odstotek pa je seveda tudi takih, ki jim predstavljajo urejeni medsebojni odnosi nekaj neizvedljivega pojema. To je pač odvisno od človekovega temperamenta in značaja. Čestokrat se morda niti ne zavedamo, da obravnavamo ljudi preveč šablonsko in se ne poglobljamo v odtenke njihovih značajev.

Franc POTEKO —
Dieslovi motorji in talni transport

BREZPLODNO RAZPRAVLJANJE SE NE REŠUJE PROIZVODNJE

Bistvo problematike tiči v premajhni zainteresiranosti celotnega kolektiva za skupno reševanje nalog. Če bi nam uspelo pri vseh ljudeh v podjetju doseči enakomerno visoko stopnjo resnosti in pridnosti, neurejenih medsebojnih odnosov sploh ne bi bilo. Zdi se mi, da bi bila finalizacija dosegljivejša, če bi se javne načelne nazprave prizadetih in še večkrat neprizadetih oseb lahko sprevrle v oprijemljiv rezultat proizvodnje. Žal v podjetju ne moremo razmejiti v dve skupini tistih, ki z rezultati svojega dela (v konkretnem pomenu zadnje besede) izstopajo v pozitivnem smislu, in v tiste, ki izstopajo v negativnem.

Mislím, da se tam, kjer problemov ne rešujejo takoj, res ne morejo pojavljati primeri zaostritve odnosov v tako kričeči obliki kot pa tam, kjer se skuša na vsako večjo nepravilnost takoj reagirati. Pojav »prikimavanja« (zaradi boljših odnosov) bi bilo dobro prevzgojiti v pojav razumnega samokritičnega in objektivnega presojanja. Kolikor se ne bomo z vsoto resnostjo lotili reševanja takih in podobnih problemov, smo lahko upravičeno zaskrbljeni nad perspektivno realizacijo naših proizvodnih načrtov.

Anton LEVSTIK —
Oskrbovalni center

ANALIZIRAJMO NAPAKE IN JIH SKUŠAJMO POPRAVITI

Pri vprašanju medsebojnih odnosov, ki je na prvi pogled samo abstrakten pojem, naletimo pri nas na vrsto najrazličnejših odtenkov. Izraz »medsebojni odnosi« je tako širok, da lahko vnašamo skoraj vse, kar se v naši sredini dogaja. Slišimo ga lahko v zvezi s kadrovske politiko, nagrajevanjem, napredovanjem itd. Tudi pri nas v podjetju je opaziti že staro »šefovsko bolezen« zbrati okoli nekega centra štab ljudi, katerih tendenca je »družiti vse, kar je nizko, da bo lahko tisto, kar je že visoko, zlezlo še višje«. Morda je to izraženo nekoliko drastično, vendar so opazne tudi take težnje.

Pri vprašanju plačilnih skladov bi bilo dobro zanje ustvariti zadolžitve po PE, da si same uravnavajo tarifno politiko. Veliko je tudi primerov, ko ljudje ne znajo pravilno tolmačiti naše demokratičnosti. Mnogo je takih, ki vidijo samo zaslužek, dela pa se ne zavedajo, da morajo denarni znesek, ki ga vsak mesec prejmejo povrniti podjetju kot protivrednost s svojim delom. Večjo skrb bi bilo treba posvetiti izobrazbi in vzgoji delavskega kadra. Operativnemu osebju bi morali dati nekoliko več avtoritete in pravice. Zastrupljeni smo z lastnostjo, da skušamo ob napakah sebe opravičiti in zvrtni krivdo na kogarkoli, ne da bi si upali svojo sodelniško pri njih priznati, analizirati in popraviti.

Anton SIMČIČ —
Oskrbovalni obrati

POZIVIMO DELO POSAMEZNIH AKTIVOV PRI ODS

Glavni vzrok neurejenih odnosov je porazna delovna disciplina. Ljudi je treba pripraviti na zavesti, da jim je tovarna kriv in drugi dom. Pri izvajanju disciplinskih ukrepov ob okvarah na strojih smo občutno premili. Posamezniki naj ne jemljejo opominov, ki jih dobivajo v interesu podjetja, kot osebni napad nanje. Kaznovanje naj bo le najnujnejši ukrep, sicer pa se poslužimo osebnega prepričevanja. Pravila podjetja morajo biti vse zakon, ki ga je treba brezpogojno upoštevati. Vsi vemo, da je sedanjih pravilnik potreben še določeni popravki.

Čutiti je premajhno zanimanje kolektiva za razprave na sejah ODS. Poč k izboljšanju vodi preveč pospešenega osebnega posredovanja, vplivanja, vzgledov, sodelovanja vseh forumov, pa tudi do posameznih aktivov (kot: sindikata, ZK, aktivna žena in mladinskega aktivna).

Boštjan Muraus

—0—

Op. uredništva: Pričujoče sestave objavljamo v premislek in presojo. Želimo pa, da to ne bi bile edine izjave, ki smo jih dobili o tem vprašanju.

DOPISUJTE
V »LITOSTROJ«

Kot opazimo, se v zadnjih letih pojavlja v podjetju vedno več problemov, za katere vemo, da so njihov pobudnik in povzročitelj največkrat neurejeni medsebojni odnosi. S tem seveda ne trdimo, da so tako pogost pojav, da bi morali vanje posegati različni organi, vendar so in z njimi se moramo sprijazniti. Da bi dobili čim več mnenj, podatkov in sugestij za širšo akcijo, s katero naj bi izboljšali te medsebojne odnose, smo naprosili nekaj članov vodilnega in vodstvenega kadra za njihovo osebno mnenje.

Vprašanja so bila:

- KJE SO PO VAŠEM MNENJU VZROKI ZA NEUREJENE MEDSEBOJNE ODNOSI V NAŠEM PODJETJU?
- KAJ BI BILO PO VAŠE POTREBNO UKRENITI ZA UREDITEV TEH ODNOSOV?
- ALI LAHKO NAŠTEJETE NEKAJ VAŠIH UKREPOV V ODDELKU, KI SO PRISPEVALI K IZBOLJŠANJU ODNOSOV?

Tovariši, na katere smo se obrnili, so bili tako prijazni, da so kljub zaposlenosti dali naslednje odgovore:

Inž. Bogomil PODBOJ —
Centralni tehnični biro

PRETIRANA AMBICIJA POSAMEZNIKOV

Eden vidnejših vzrokov za neurejene medsebojne odnose je pretirana ambicija posameznikov, za katero pa se skrivajo sebične želje na rovaš ostalih, ki so zastavljeni. Težava je v tem, ker enkrat razdor pušča trajne posledice pri nadaljnjem sodelovanju. Tudi mišljenje posameznikov, da niso tarifno pravilno razporejeni, ustvarja medsebojna trenja. Z doslednim izvajanjem postavljenih zahtev, osebnim posredovanjem in vplivanjem bi se dalo posamezne neurejenosti bistveno izboljšati.

Rudi HLEBEC — Materialni biro

TOČNO IZVRŠITI POSTAVLJENE NALOGE

Za dobre odnose je brezpogojno potrebna trdna in precizirana organizacija dela, ki v nadaljnjem poslovanju preprečuje probleme in nejasna stališča. Pri ljudeh, ki sodelujejo, mora prevladovati naravna zavest točnega izvrševanja postavljenih nalog, delovna disciplina, tovarištvo in čut odgovornosti do skupne lastnine. V primerih, ko se tovarištvo in dolgoletno sodelovanje izrodita v familiarnost, ta gotovo nima najboljše mesta pri krepitevi delovnih odnosov. Važno je poznavanje sodelavca, da ga lahko ob nepravilnosti, ki jo je zagrešil, na primeren način opozorimo. V hitrem tempu dela in v skrbi za pravočasno izvršitev nalog čestokrat pozabljamo na omenjena dejstva in gremo mimo njih.

Opaziti je veliko občutljivost med starejšimi in mlajšimi sodelavci, posebno še takrat, kadar je starejšemu nadrejen mlajši. Mlajši ima mnogo več ambicij in poleta pri izvrševanju nalog, starejši pa s svojo dolgoletno prakso in znanjem nasprotuje ali celo prezira mlajšega. Jasno je, da morata oba umirjeno in sistematično uravnati ta odnos.

Velike naloge v boju za izvršitev letnega plana zahtevajo iz različnih razlogov ostrejša ukrepa, ki pa lahko ponovno zrahljajo medsebojne odnose, kolikor niso ti zadostno utemeljeni in ne prikazujejo koristnosti za celotno podjetje.

Inž. Ivan STADLER —
Metalurški obrati

OPREDELITI DOLŽNOSTI IN PRAVICE POSAMEZNIKA

Vzroke za neurejene odnose v našem podjetju je treba iskati v površno določenih nalogah posameznikov in v kolektivni odgovornosti za slabo opravljene naloge posameznih delavcev.

KORISTNI NEZNANCI

Reportaža o delavcih, ki jih skoraj ne poznamo, delo njihovih rok pa občutimo na vsakem kosu tkanja.

Ko se odločamo, da bi pisali o litostrojčanih, največkrat iščemo iste znane delavce, ki se v tej ali oni obliki še posebej odlikujejo. To pot smo odločili drugače. Naš sodelavec MILAN SEME je obiskal nekatere Litostrojčane, jih vidimo redkeje, a so nam kljub temu zelo potrebni. Poprašal jih je, kako so zadovoljni s svojim delovnim mestom, poročal je po njihovem privatnem življenju in poizkušal ujeti v svojo pero njihove tihe želje.

PROČA ŽELJA: LASTNA SOBA

Telefonistka in teleprinteristka ROŽICA SNOJ je že enajst let srce našega telefonskega ožilja. Zaupala nam je, da je kljub obil-

ni delu prav zadovoljna na svojem delovnem mestu in, kar je najvažnejše, tudi v zasebnem življenju nima večjih težav. Vse Litostrojčane prosi, naj uporabljajo telefon le za službene razgovore, pravi, da je iz leta v leto več zasebnih razgovorov. Njihovo število še posebej naraste proti koncu delovnega časa in ob sobotah.

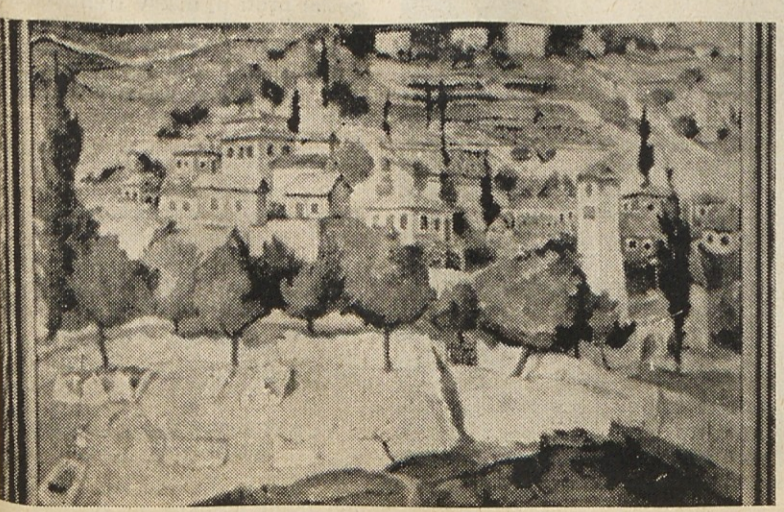
Njene privatne želje? »Zelega bi svojo sobico.« Ta vroča želja jo spremlja že vsa leta, odkar je v Litostroju. Po naporem delu bi bila rada doma v svoji sobi sama, med knjigami in učenjem.

SVOJA HIŠICA, SVOJA VOLJICA

Delovno mesto Janeza VOGRINCA je cesta. Že več let suka v Litostroju metlo in držaj in

skrbi za čistočo naših cest in parkov. Povedal nam je, da je kar zadovoljen pri svojem delu. Po hvalil je čut Litostrojčanov za čistočo. Po cestah pogreša le nekaj košaric za odpadke.

Stane Ropotar: Ulcinj

Njegovih 52 let ga nič ne moti, da ne bi imel še nešteto načrtov za prihodnost. Kot čebela zbira svoje prihranke. Čeprav živi ločeno od svoje družinice, ji pošilja mesečno tudi do šest tisočakov. Vztrajno upa, da si bo na svoje stare dni postavil na svoji krpi zemlje v domačem kraju lastno ognjišče. Svojo družinico obišče le nekajkrat letno.

TUDI V NJEGOVH ROKAH JE NAŠE ZDRAVJE

Ne bi bilo prav, če bi med našim obhodom po tovarni prezrli delavca, ki ga malokdo pozna, delo njegovih rok pa mnogim rešuje zdravje in življenje. Seznanili se bomo z Alojzom ŠKRJANČEM iz jermenarne. Iz dneva v dan izdeluje zaščitne rokavice, predpasnike in druga zaščitna sredstva.

Ze dva leti je zaposlen v jermenarni in je bil nemalo presenečen, ko smo mu povedali, da ga bomo fotografirali za naš časopis. S svojim delom je zadovoljen, le več prejemkov bi rad. Ustvaril si je že družinico, vendar kakih posebnih načrtov za bodočnost nima. Po daljšem razgovoru smo se dogovorili, da ga

bomo še obiskali, takrat pa upajmo, da bo lahko kaj več povedal tudi o svojih načrtih, saj je star šele 33 let.

VOZIČEK ŽELIM ZAMENJATI S KNJIGO

Res, prav gotovo bi nam trda predla, če bi se sredi najhujše zime radiatorji nenadoma ohladili, če bi skozi dimnike naših peči vel le hladen zrak in če bi iz vodovodnih pip pritekla ledeno mrzla voda. Ker naju je s fotoreporterko že zeblo, sva se odšla gret h kurjačevim nakladalcem premo-

ga, v kurilnico. Tu je doma toplota. In kako ne! Peči žarijo, naporeno delo pa marsikomu iztisne iz čela debelo znojno kapljo. Moram pa reči, da so naši kurjači sramežljivi. En sam se je ojunčil in stopil pred radovedno oko fotokamere.

To je bil nakladalec premoga Izidor MOLE, star 40 let, doma z Mirne na Dolenjskem. Rekel je, da med prevažanjem premoga čisto premišljuje o sebi. Zeli se učiti in postati več kot samo nakladalec. Zelja je torej tu, treba jo bo samo uresničiti. Večkrat rad zahaja v kino in gledališče in predvsem rad bere. Vse to pa mu ni dovolj, znanje bi rad jedel z veliko žlico. Povedal je tudi, da

Ko zazvoni budilka

Najbrže redkokje vstajajo ljudje ob tako različnih urah kot pri nas. Razmak med prvim in zadnjim »zaspancem« znaša celo tri ure. Ta se je povečal zlasti od takrat, ko smo pričeli voziti v Litostroj delavce z Dolenjske in Štajerske. Prvi delavci morajo hoditi še uro in pol, da pridejo do prve avtobusne postaje. Marsikdo morda še ne ve, da se vozi v podjetje več kot 1700 delavcev z avtobusi in trolejbusi. Ti prevozi stanejo podjetje precej denarja. Če računamo še povratek takega delavca, ugotovimo, da so delavci, ki se vozijo iz oddaljenih krajev, n. pr. iz Luč, Gornjega grada, Radmirja, Mokronoga, Žezemberka, Šentruperta, Dobrnica itd. približno 13 ur z doma. Od tega spijo približno osem ur, za dom in družino pa jim ostanejo le tri ure.

Precej na boljšem so tisti člani kolektiva, ki imajo avtomobile in motorna kolesa. Teh je vsak dan več in kaj kmalu bo zmanjkalo prostora okoli litostrojskih blokov za gradnjo stanovanj, med delovnim časom pa pred vhodom v Litostroj.

Iz okolice Ljubljane in iz mesta se vozi v poletnih mesecih v podjetje več kot osem sto kolesarjev. Zato sta že zdavnaj postala premajhna oba prostora za shranjevanje koles. Tem delavcem ni treba iti tako kmalu z doma, razen v zimskih mesecih, ko jim kolo odpove.

Nekoliko na boljšem so tisti člani kolektiva, ki stanujejo v Ljubljani in se jim ni treba voziti z vlakom ali avtobusom. Taki »vozači« pa imajo s temi prometnimi sredstvi slabe izkušnje, zlasti zaradi zamud, ki nastajajo zaradi neurejenega železniškega vozlišča.

Najbolj pozno pa lahko vstanejo tisti delavci, ki stanujejo v neposredni bližini Litostroja, v litostrojskih zgradbah. Toda smola! Pri pregledu kartic tistih članov, da prednjačijo v zamudah najbližji stanovalci. Le pogledite jih zjutraj, kako hitijo nekaj minut pred šesto uro, da ne bi zamudili dela. Ta prizadevnost pa je dokaz, da se člani kolektiva zavajajo svojih dolžnosti in jim ni vseeno, ali zamudijo ali ne.

Ta promet traja pri obeh vhodih največ 15 minut pred šesto uro. V tem kratkem času se zvrstijo skozi vhod vsi delavci, ne glede na to, od kod so prišli, kajti za vse se prične delo točno ob 6. uri. Pri vsem tem pa ne smemo pozabiti naših pridnih soferjev, ki morajo vstajati zgodaj zjutraj, da lahko nemoteno pripeljejo delavce tudi izven Ljubljane. Ista pot čaka delavce po končanem delu. In zopet so na boljšem tisti delavci, ki so zjutraj najpozneje vstali. Kljub temu, da ima še precej delavcev težave pri prihodu na delo zaradi oddaljenosti, večina pravilno razume prizadevnost podjetja, da bi čimbolj omililo stanovanjsko stisko, a tudi težave, ki pri tem nastajajo.

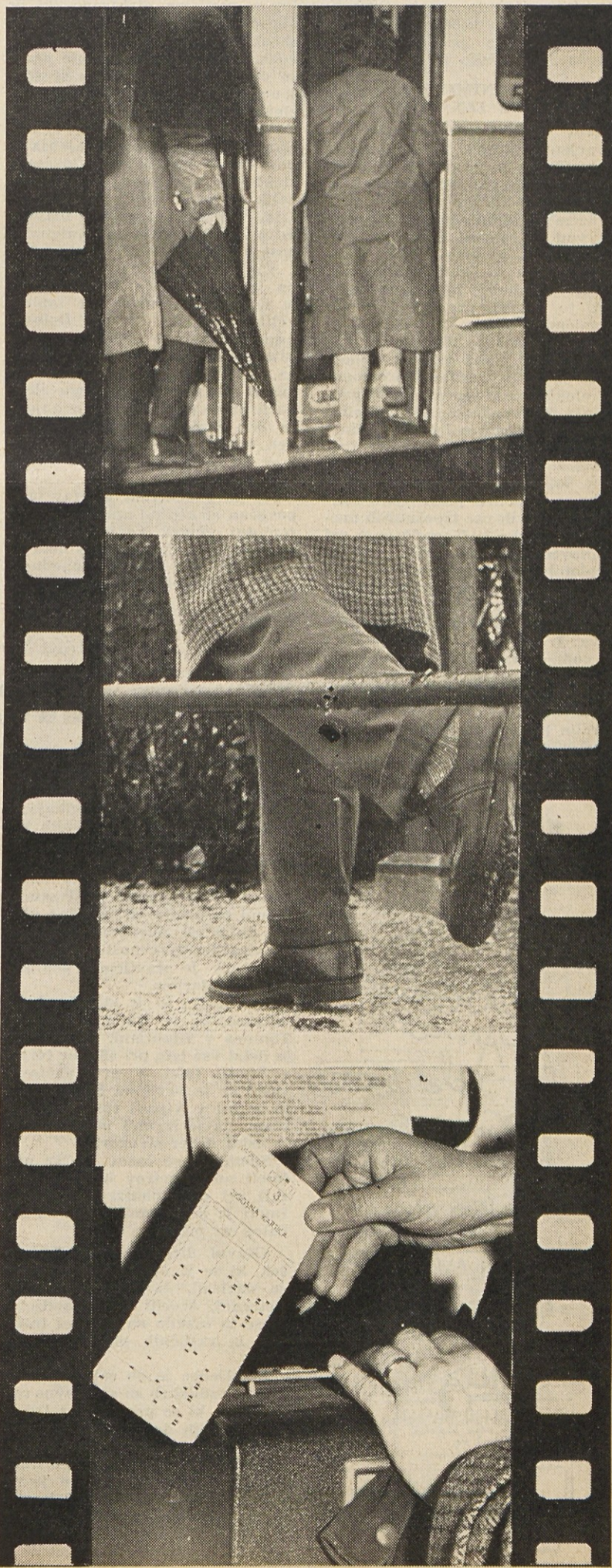
je bil v mladih letih rodnih delavec, kar mu še sedaj koristi pri težavnem delu. Zeleli smo mu, da bi lahko čimprej o njem pisali, kako uspešno obiskuje šolo za odrasle.

V ENI SOBI NAS JE PET

Pri svojem obisku nismo pozabili na naše pridne kuharice, ki se trudijo v kuhinji in nestrpnost pričakujejo, kdaj se bodo lahko preselile v novo prostorno in moderno delavsko restavracijo. Upajo, da bo to kmalu in da bodo do takrat zdržali leseni oporniki, ki na svojih »ramenih« komaj nosijo strohnelo ohišje. Pomožna kuharica Karolina ŠKARJE je prenehala gnesti testo, ko smo jo povprašali, kako je zadovoljna s svojim delom. Povedala nam je, da že četrto leto kuha, mesi in gnete v kuhinji in je s svojim de-

lom kar zadovoljna. Za sedaj nima nobenih posebnih načrtov za bodočnost, potožila pa je, da ima zelo slabo stanovanje, saj stanuje v eni sami sobi kar pet ljudi. Zelela bi dobiti najskromnejšo sobico, kjer bi lahko stanovala s svojo hčerko.

S-e

Velik uspeh jugoslovanskih iznajditeljev

13. julija letos je v Beogradu bila redka, toda pomembna svečanost — tega dne so v Klubu Zvezne industrijske zbornice razdelili nagrade jugoslovanskim iznajditeljem, ki so sodelovali na 10. Mednarodni razstavi iznajdb v Bruslju. Medalje in diplome so podelili v prisotnosti večjega števila visokih predstavnikov javnega in gospodarskega življenja.

Danes imajo iznajditelji združenje, ki jim pomaga pri uveljavljanju njihovih zamisli. Nekoč pa ni bilo tako. V srednjem veku na primer je lahko iznajditelj zaradi svoje iznajdbe izgubil glavo. Tako so nekoč nemški cehovski mojstri iz strahu, da bi propadli, vrgli prvega iznajditelja tkalnega stroja v naraslo Vislo.

Kakšen je bil uspeh naših iznajditeljev v Bruslju — je vprašanje, ki nas nedvomno zanima. V hudi konkurenci 20 držav je bila Jugoslavija zastopana s 15 dobrimi iznajdbami. Prav vse so dobile medaljo ali diplomu. Poleg tega pa je Združenje iznajditeljev Jugoslavije kot celota dobilo zlato plaketo mesta Bruselj. Po številu nagrajenih iznajdb si je Jugoslavija priborila tretje mesto za Švedsko in Finsko.

ZANIMIVE NOVE IZNAJDBE

Nov način prečiščevanja pokvarjenega zraka. Ta iznajdba je patentirana in že deluje v splošno zadovoljstvo uporabnikov v industriji. Napravo sestavlja med drugim nekaj pločevinastih cevi, ki vodijo vsesani zrak v vodni filter. Zrak je tako očiščen dimnega prahu in škodljivih plinov.

Mrzlo kuhanje in hladna peka. Da, to ni več pravljica, ampak resničnost. Samo 30 sekund in mleko je zavrelo. In samo 5 minut pa je piška pečena. Oboje brez ognja in vročine. To omogoča elektronska aparatura, ki proizvaja frekvenčne in ultravijolične žarke. Stvar si lahko ogledate v Beogradu pri podjetju »Elektrolat«.

Se trše jeklo. Z razvojem tehnike se nenehno postavljajo zahteve po novih vse trpežnejših materialih. Tako je Kanadčanom pri njihovem raziskovanju uspelo pridobiti novo vrsto jekla s tem, da toni običajnega jekla dodajo pol kilograma urana. Tako dobljeno jeklo ima naslednja svojstva: 1. ne korodira niti direktno v vodi, 2. tako jeklo vzdrži zelo visoko temperaturo, ne da bi pokazalo kakršnekoli fizikalne ali kemične spremembe, 3. njegova izraba pri trenju je izredno malenkostna.

Izdelan je bil nov aparat za risanje, ki ima mnoge prednosti

pred dosedanjimi. Okrog 85 % tega aparata sestavlja plastična masa. Zaradi tega je lahek in poceni. Konstruiran pa je tako, da je delovno polje na tabli za 20—30 % večje kot do sedaj, pri tem pa je njegova točnost v vsakem pogledu brezhibna.

Elektroda za točkovno varjenje z delovnim nastavkom. Za dosedanje elektrode za točkovno varjenje je značilno, da je kratkotrajna in da povzroča veliko porabo materiala. Čeprav jo hladijo z vodo, ki se vbrzga pod pritiskom v izvrtano središče, njegova delovna površina hitro pregoreva in se topi. To prekomerno razgretje delovne površine elektrode nastane zaradi tega, ker se toplota odvaža na neposredni način samo iz središčnega dela delovne površine. Razmerje med središčnim delom delovne površine in ostalim delom le-te je zelo majhen — komaj 20—30 %. To nastane zaradi tega, ker je premer odprtine pri vrhu elektrode mnogo manjši od premera delovne površine. Z ostalega dela delovne površine elektrode (ki je obročasta) pa se toplota odvaža skozi ovoj, znotraj katerega teče voda. To odvajanje toplote pa je še vedno nezadostno. Ko se sčasoma delovna površina raztopi, elektroda postane neuporabna. To pomeni 1,25 kg zavrnjenega materiala. Zaradi boljšega hlajenja je površina obročastega preseka elektrode pri vrhu sorazmerno velika, kar povzroči, da je električni upor sorazmerno majhen oziroma je majhna tudi intenzivnost elektrode same.

Nova elektroda pa je sestavljena iz dveh delov. Konstruirana je tako, da je odvajanje toplote kolikor mogoče veliko. Delovni nastavek zaradi tega traja vsaj 20-krat več kot običajna elektroda. Ko pa se nastavek izrabi, ga enostavno zamenjamo, telo elektrode samo pa nam rabi še naprej za isto funkcijo. Delovni nastavek tehta le nekaj deset gramov in je 25-krat cenejši od telesa elektrode.

Pri novi elektrodi je prav tako povečan električni upor in je zato toplotni učinek večji. Preizkusi so pokazali, da je tudi delovni proces pri novi elektrodi ugodnejši kot pri dosednji elektrodi.

Pri novi elektrodi je prav tako povečan električni upor in je zato toplotni učinek večji. Preizkusi so pokazali, da je tudi delovni proces pri novi elektrodi ugodnejši kot pri dosednji elektrodi.

Pri novi elektrodi je prav tako povečan električni upor in je zato toplotni učinek večji. Preizkusi so pokazali, da je tudi delovni proces pri novi elektrodi ugodnejši kot pri dosednji elektrodi.

Razvoj letalskega prometa

Medtem ko je bilo v preteklem letu opaziti v svetu znaten porast zračnega prometa, je ta letos finančno nekako v zastoju. Med drugimi vzroki za to so brez dvoma tudi boljše ponudbe na severnoatlantskih linijah in splošno zmanjšanje turističnega pritoka iz Amerike v Evropo. V letu 1960 je bil močno povečan promet z reaktivnimi letali. Zahodne letalske družbe so prvič dosegle rekordno število, prepeljale so 108 milijonov potnikov. Potniški kilometri so se pri konstantnem številu ur letenja — 9 milijonov, povečali za 14 %: s 97 na 111 milijard. Od konca II. svetovne voj-

ne, od leta 1945 dalje, se je povečalo število potnikov na letalih od 9 na 108 milijonov, srednja potovalna razdalja se je podaljšala od 880 na 1.030 km in povprečna brzina od 240 na 355 km na uro.

V desetletju 1951—1960 so bile transportne storitve potrojene od 4,25 na približno 12,5 milijard ton na kilometer. Enakomerni porast v tem razdobju kaže podvojitve v vsakih šestih letih. V primerjavi z 1. 1959 se je po kriteriju za 1 km povečalo število potnikov za 13,6 %, teža tovora za 13,5 % in količina pošte za 15,4 %.

	Leta 1951	Leta 1959	Leta 1960
Prevoženi kilometri	4 610	3 070	3 180
potniki	42	98	108
potniški kilometri	35 000	97 000	111.000
potniki — t/km	3 110	8 560	9 580
tovor — t/km	910	1 920	2 280
pošta — t/km	230	520	600
skupaj	4 250	11 000	12 460

Letalski promet se je zvečal v Evropi za četrtno — 25 %, v Latinski Ameriki za 21 %; nadpovprečen je tudi porast na Daljnem vzhodu, v Avstraliji in Novi Zelandiji ter na Srednjem vzhodu (16—20 %), medtem ko je pri ameriških podjetjih za domač in inozemski promet opaziti le majhen porast — 7 %.

Posebno poglavje poročila ICAO (Mednarodne letalske organizacije za civilni promet) govori o severnoatlantskem prometu, ki je bil močno povečan zara-

di uvedbe t. im. »cenenega razreda« na letalih, poleg I. in turističnega razreda. Ta je pripomogel k 30 % povečanju mednarodnega osebnega prometa.

Prva provizorična ocenitev dohodkov in izdatkov v svetovnem zračnem prometu je pokazala številke: 5,5 milijarde dohodkov in 5,45 milijarde izdatkov; tako se je presežek zmanjšal na 50 milijonov dolarjev ali na približno polovico čistega dobička v letu 1959.

	1951	1960	Zvišanje v %
Dohodki:			
potniki	1 340	4 413	229,3
tovor	215	512	138,1
pošta	156	268	17,8
nujni poleti	58	161	177,6
razno	35	151	331,4
skupaj	1 804	5 505	205,2
Izdatki:			
direktni obratovalni stroški	528	1 535	190,7
vzdrževanje in popravila	344	1 099	219,5
amortizacija	138	512	217,0
razno	770	2 302	199,0
skupaj	1 780	5 448	206,1

PRISRČNO SLOVO OD STAREGA LITOSTROJČANA

Tradicija - naš kruh

V torek, 31. oktobra, je bila v upravnem posloplju majhna slovesnost. Dolgoletni Litostrojčan Alojz KLANČAR se je, odhajajoč v pokoj, poslavljaj od svojih kolegov. Prisotni so bili sami litostrojčki veterani. Inž. Kosta Da Damos je povedal nekaj toplih besed o slavljenju, predvsem v imenu turbinske proizvodne enote, ki jo je imenoval »kraljico litostrojčke dejavnosti«. V imenu turbinec je slavljenju poklonil skromno darilce.

Slavljenec, ki je star kovinski delavec, se je izučil pri firmi Tönnies v Ljubljani, pozneje pa je delal vsa leta pri »Schneiterju« v Škofji Loki. V prvi svetovni vojni se je boril na Soški fronti in je bil v Vipavi ranjen. Kljub temu, da je izgubil prst na roki, je ostal dober strugar.

Spominja se časov, ko še niso imeli mikrometrov in so si morali pri delu pomagati s šestili. Imeti je moral dobro oko in občutek za mero.

Glavni direktor Ivan Kogovšek, ki se je pridružil razgovoru, je naglasil, da morajo prav ti, veterani, tvoriti jedro podjetja, ki se je razvilo na stoletni tradiciji iz različnih predvojnih tovarn.

Slavljenec je ob tej svečanosti izrazil tudi skrb za strokovno rast mladine, ki se premalo vzgleduje po starejših delavcih in premalo uporablja njihove izkušnje. Današnja mladina se premalo nauči od starejših. Med drugim je rekel, da morajo vse izkušnje starejše generacije preiti na mlajšo. Le tako bomo stoletno tradicijo ohranili in jo tudi nadaljevali. Z

izkušnjami pa naj se ohranijo tudi najboljše vzori, ki se jih ne da naučiti v šoli, ampak samo v delovnem okolju. Čeprav starejši delavci v proizvodnji ne pomenijo toliko kot mlajši, lahko s svojimi izkušnjami ustvarijo tisto vzdušje, v katerem je lažje delati. Tovariš Klančar se spominja vzglednega odnosa do dela v tovarni »Burmeister & Wain« na Danskem, kjer so delavci ob pet-

desletnici obratovanja stružnice — stroj okrasili s šopki cvetlic. Pravi delavec, ki leta in leta dela ob istem stroju, z istim orodjem, preživi ob njem pretežen del svojega življenja, do njega tudi nekaj čuti.

Glavni direktor je izrazil upanje, da se bosta s slavljenjem še videla, četudi ta odhaja v pokoj. Za vzgled mu je pokazal enega izmed prisotnih, ki je v pokoju

Inž. Kosta Da Damos izročja slavljenju skromno darilo

Analiza o nesrečah v letalskem prometu je pokazala, da je bilo na 100 milijonov potniških kilometrov 0,8 smrtnega primera. Tu di po uvedbi reaktivnih letal ni bilo bistvenih sprememb.

Ob koncu I. 1960 je bilo v svetovnem zračnem prometu 388 reaktivnih, 723 turbinsko-propelerskih, 1.621 štirimotornih in 2.280 dvomotornih letal; skupaj torej 5.014 letal. Letal na reaktivni pogon je bilo torej le 7,7 %, turbinsko-propelerskih pa 14,4 %.

Zanimivo je poglavje o sodelovanju letalskih družb posameznih držav. Zelo uspešno je bilo sodelovanje Swissair in SAS (Skandinavski letalski družbi), Britanske družbe (BOAC, TCA, Qantas in Air India International) imajo v načrtu, da izvedejo v poletnih mesecih tedensko 200 poletov na severnoatlantskih linijah. Oktobra 1959 je bil med družbami: BOAC, Air France, PAA, Qantas (Avstralija) in TWA sklenjen pomemben dogovor gradnji servisnih postaj z rezervnimi in nadomestnimi deli na Boeing 707 na 30 letališčih. K temu dogovoru so medtem pristopile tudi družbe: Sabena, Air India, Lufthansa, Aer Lingus, El Al ter Pakistan Airways. Podoben dogovor so sklenile: PAA, KLM, SAS, JAL, Alitalia in Swissair za vzdrževanje in popravila DC-8.

Čeprav Sovjetska zveza ni članica Mednarodne organizacije za civilni letalski promet, je bil objavljen tudi pregled dejavnosti sovjetske AEROFLOT. Število inozemskih podjetij, ki so stopila v stik z Aeroflot, se je povečalo od 17 na 30. Od aprila 1960 lahko pristajajo v Moskvi letala petih zahodnoevropskih družb (BEA, Air France, SAS, KLM in Sabina) vrst Comet, Caravelle, Electra in Boeing 707.

(Po »Neue Zürcher Zeitung«)

in še dela v Litostroju. Klančar mu je obljubil, da se bosta še videla.

Se na mnoga leta, tovariš Klančar!

M. S.

Opomba uredništva

V naši tovarni se delavci večkrat od koga pošlavljamo, tu in tam praznujemo, se žalostimo in veselimo. O vsem tem želimo obvestiti ves kolektiv in prosimo zato vse Litostrojčane, naj nam ob vsaki taki priložnosti obvestijo. Glede pisanja članka se obbojte, saj ima uredništvo v tovarni precej dobrih sodelavcev, ki bodo napisali ali pa popravili Vaša poročila.

ZA LAS STA UŠLA SMRTI

Delovodja O. I. in ključavničar K. A. sta v livarni jeklene litinice na žerjavni progi montirala zračno cev. Pri tem pa sta pozabila obvestiti žerjavovodjo, ki je zapeljal proti njima. V trenutku sta se znašla v žerjavovem kolesju in nesreča je bila tu. Za las pa je manjkalo, da delavca nista plačala svoje neprevidnosti z življenjem.

PO BLIŽNJICI — DO NESREČE

Po končanem delu je varilec D. M. izklopil elektroagregat. Porobil je bližnjico do stikala, se spotaknil nad odloženim strojnim delom in si poškodoval desno roko v zapetju. Kaj če bi le povprašal svojega delovodjo, kje ima pravilnik HTV, da bi ga skupaj prelistala.

VČASIH VELJA TA IZREK TUDI PRI NAS

Obračaj se na majhne ljudi, če hočeš, da bodo opravili velika dela. Veliki ljudje dostikrat ne zmorejo niti majhnih del.

ETO

Kam zahajajo Litostrojčani

Tudi športniki naj gospodarijo

Pred nekaj meseci je začela delati pri društvu za telesno kulturo »Litostroj« gospodarska komisija z nalogo, gospodariti z materialnimi in finančnimi sredstvi tako, da jih bodo uporabljali smotrno in namensko. Seveda to ni lahka naloga, če upoštevamo, da nismo dobili predvidene vsote, ki je bila vrh tega že v proračunu postavljena prenizko glede na našo šibko športno dejavnost. Sredstva, katera smo prejeli od sindikata občine, smo razdelili tako, da so panoge prejele 50 %, ostalih 50 % pa je ostalo za vzdrževanje, prireditve, medobratna in kolektivna tekmovanja.

Sredstva, katera prejemajo posamezne panoge, pa se dele po naslednjem ključu: nogometaši 23 %, kegljači 15 %, šahisti 7 %,

strelci 7 %, odbojkarji 5 %, judoisti 5 %, smučarji 5 % in rokometarji 5 %. Ta sredstva niso bila v celoti pravilno razdeljena. V prihodnje se bodo delila po ključu, ki ga bomo določili s točkovanjem. Činitelji za ocenjevanje panog, ki bodo hkrati tudi merilo za določanje višine dotacij, so naslednji:

Število članov, skupna in mesto, v kateri panogi tekmuje, število udeležencev medobratnega tekmovanja, število prvenstvenih in prijateljskih srečanj, izvrševanje programa in nalog. Gospodarska komisija meni, da bosta s tem dani vsem panogam stimulacija in večja samostojnost pri delu.

PETER PONGRAC

ŠAH

Dne 24. oktobra t. l. je bil odigran brzoturnir članov šahovskega kluba. Udeležilo se ga je 19 tovarišev. Prvo mesto je zasedel Jože Kačič s 17 točkami. Drugo in tretje mesto si delita tovariša Ivan Skrlin in Branko Poje s 15 točkami.

Najboljši šahist v mesecu oktobru je bil Jože Kačič, ki je na simultanki premagal velemejstra Gligorića in na brzoturnirju zasedel prvo mesto.

Čez drn in strn

Naše društvo je pred nedavnim organiziralo v Jami jesenski kros, katerega prireditelj so bili Občinski sindikalni svet in Občinska zveza za telesno kulturo Šiška. Kljub slabemu vremenu (saj je deževalo vse do starta) se je kroša udeležilo 77 tekmovalcev in tekmovalk. Za organizacijo smo prejeli oceno odlično, pri tem pa so zaslužili vse priznanje tudi naši športni veterani Erman,

Dekleva in sodniški zbor pod vodstvom tov. Trtnika, ki so nam s svojim požrtvovalnim delom vedno in povsod vzgled dobrega športnega delavca.

Rezultati: mlajši pionirji — 400 m: Klun 1:49,0, Miklavčič 1:55,0; mlajše mladinke — 200 m: Oben 1:01,0, Marn 1:02,0; starejši pionirji — 600 m: Hajnc 3:25,0, Humer 3:28,0; starejše pionirke — 400 m: Fostner 1:43,0, Magušar

TUDI ROKOMET OSVAJA

Pred nekaj meseci je bila na pobudo mladincev ustanovljena rokometna sekcija »Litostroj«. Ze takoj po ustanovitvi se je vključila v občinsko rokometno ligo, kjer nastopa z velikim uspehom. Ekipa, katero zastopajo rokometarji: Žitnik, Poljanšek, Zgaga, Metelko, Rot, Stegel, Dujmovič, Kogovšek, Konič, Šramel in Špacapan do sedaj še ni doživela poraza. Z odličnim rezultatom 78:42 zavzema naša sekcija prvo mesto v občinski ligi, čeprav nastopajo v njej mnogo bolj izurjene ekipe.

Če bodo naši rokometarji tudi v spomladanskem delu prvenstva obdržali prvo mesto, se bodo lahko plasirali tudi v okrajno rokometno ligo, kar pa jim — po igri sodeč — pripada že sedaj.

Mladim rokometarjem želimo še mnogo uspehov.

Stegel

Balinarji zaključili sezono

Na občinskem sindikalnem prvenstvu je litostrojka balinarska ekipa zasedla častno drugo mesto. Za boljše mesto se je borilo 16 ekip. Finalno tekmovanje je bilo na igrišču BK Šiška 25. oktobra, kjer so si balinarji razdelili gornji del lestvice takole: 1. Plutal (4 točke z najboljšo točkovno razliko), 2. Litostroj II. (4 točke), 3. Telekomunikacije I. (4 točke) in 4. mesto Telekomunikacije II.

S tem je balinarski klub letošnji program izčrpal in prav bi bilo, če bi zdaj, ob zaključku sezone, pregledali rezultate svojega dela, posebno glede organizacijskih vprašanj.

Za naslednjo sezono pa imajo v načrtu ureditev igrišča, ki je zaradi slabega dostopa najslabše v Ljubljani in na njem ni mogoče organizirati nobenega pomembnejšega tekmovanja. Treba je le določiti novo lokacijo, člani bodo pa s pomočjo matičnega društva uredili teren sami.

V LIGO BREZ JURETIČA

Po zadnjem triumfu naših dvigalcev v Baču, kjer so premagali drugoplasirano moštvo na državnem prvenstvu, se dvigalci pospešeno pripravljajo za slovensko prvenstvo, toda brez Juretiča, ki odhaja za dalj časa v Nemčijo. Čeprav smo v skrbnih za našega ligaša, ki je poleg judoistov edini predstavnik litostrojskih športnikov v republiški areni, upamo, da jim bo uspelo nadomestiti začasno odsotnost Juretiča.

Foto Tone Erman: Gore so že zasnežene, planinski dom na Sorici čaka na prve smučarje

Strelci merijo dobro

Obletnico ustanovitve naše tovarne so strelci, dne 17. septembra, na svojem strelišču pri ambulanti počastili z ekipnim tekmovanjem z zračno puško.

Sodelovali so: SD »Borač« iz podoficirske šole Šentvid, SD »Gradis-Kovinar«, moštva sindikalnih podružnic »Indosa«, »Agroservisa« in naše strelsko društvo.

Po štiriurnem streljanju so 5-

članske ekipe nabrale naslednje število krogov:

1. »Litostroj« 862; 2. »Gradis-Kovinar« 845; 3. »Borač« 789; 4. »Agroservis« 744; 5. »Indos« (nepopolna ekipa, izven konkurence).

Za Litostroj so tekmovali Jurkovič (189 krogov), Meserko (148), Lekše (186), Petrovič (164) in Žlogar (175).

Na občinskem tekmovanju z malokalibrsko puško so litostrojski strelci v borbi s 7 nasprotniki zasedli 3. mesto. Prvo mesto so osvojili železničarji iz Šiške, drugo pa SD »Lokomotiva«.

V kratkem se bo začelo tekmovanje v jesenskem delu okrajne strelske lige, v kateri sodeluje tudi SD »Litostroj«. Izmed 10 ekip, ki sestavljajo I. okrajno ligo, so naši zasedli 7. mesto v spomladanskem delu. Na prvi pogled se zdi, da rezultat ni posebnega razveseljiv, toda če upoštevamo, da je v okraju registriranih okoli 130 strelskih družin in da si je za vstop v ligo potrebno priboriti kvalifikacijo, potem je tudi 7. mesto na lestvici dragoceno.

V začetku oktobra je bilo medobratno tekmovanje v streljanju z zračno puško. Sodelovali so predstavniki vseh proizvodnih enot, splošnega sektorja in ISL. I. mesto je zasedla ISL s 792 krogi; II. Oskrbovalni obrati (653) in III. mesto PE HS s 619 krogi.

Poraz na blazini

»Slab dan« v Šercerjevem domu — bi lahko rekli za nedeljsko prvenstveno srečanje (15. oktobra) med judoisti »Impola« iz Slovenske Bistrice in Judo klubom »Litostroj«. Čeprav gosti niso pokazali nič posebnega, jim naša vrsta ni bila kos. Pri nas nismo opazili niti pošteno izvedenega vhoda za met, kaj šele met. Toliko trdnih prijemov na blazini občudovalci Judo še niso videli.

Rezultat 15:9 za »Impol« pome-

ni poceni zmago. In glavni vzrok? Splošna nedisciplin pred začetkom tekmovanja. Člani ekipe so se zbrali šele nekaj minut pred tekmo (eden celo zaradi zamude ni tekmoval).

Seveda se zaradi tega tekmovalci niso mogli temeljito segreti in se skoncentrirati, kar je odločilnega pomena pred tekmovanjem.

S tem porazom je I. mesto v drugi republiški ligi verjetno rezervirano za »Impol«.

DVIGALCI NA TEČAJU

Konec oktobra so se 4 vodilni člani tekoatletskega kluba udeležili instruktorskega seminarja v Ljubljani, ki ga je organizirala Teškoatletska zveza Slovenije. Hkrati sporočamo, da se je klub preselil iz dosedanjih prostorov v Korotanski ulici k Partizanu v Zgornji Šiški, kjer imajo možnost za intenzivnejše delo, več prostora, kar bo med drugim omogočalo tudi pospešen trening večjemu številu članov.

1:55,0; mlajši mladinci — 1000 m: Marjan 3:09,0, Plevel 3:10,0; mlajše mladinke — 600 m: Ramšak 3:48,0, Kotar 3:54,0; starejši mladinci — 2000 m: Trpinc 6:14,0, Hren 6:17,0; starejše mladinke — 1000 m: Režek 4:21,0; člani — 4000 m: Lovšin 16:33,0, Mumih 16:55,0.

PRAVNIKI ODGOVARJAJO

Vprašanje: K. N. iz PE MO sprašuje, če ima pravico plačevati hišnino njegova mati, ki je lastnica hiše, z boni, ki jih sprejema kot nadomestilo za povečano stanarino.

Odgovor: Način izplačila nadomestila za povečano stanarino in uporaba bonov sta točno navedena v uredbi o izplačevanju nadomestila za povečano stanarino (Ur. list FLRJ št. 48-776-59) in navodila o izplačevanju nadomestila za povečano stanarino (Ur. l. FLRJ 10/132-60).

V točki 11 tega navodila je predpisano, da imajo ožji družinski člani, to je zakonec, starši in otroci (zakonski in nezakonski, posvojeni in pastorki) upravičen-

ca ter njegovi vnuki in vnučkinje, ki so ostali brez staršev in jih on preživlja, pravico plačevati s svojim bonom hišnino in odplačevati posojilo, ki ga je najel katerikoli družinski član. Upravni organ občinskega ljudskega odbora, ki je pristojen za dohodke, in banka morata torej prejemati od ožjih družinskih članov bone za hišnino in odplačilo anuitet. Da bi pa vedela, od koga smeta kot od ožjega družinskega člana sprejeti bon za hišnino in za odplačilo, morajo izdati plačevalci osebnega dohodka takim osebam posebno potrdilo. V tem primeru imate torej pravico plačevati hišnino za zgradbo vaše matere z vašimi boni.

TEHNIKA

Časopis »Tehnika« organ Zveze inženirjev in tehnikov Jugoslavije, izhaja vsakega prvega v mesecu

Obseg:

1. Splošni del tehnike
2. Naše gradbeništvo
3. Rudarstvo in metalurgija
4. Strojništvo in elektrotehnika
5. Kemično industrijo
6. Prehranjevalno industrijo
7. Promet
8. Organizacijo dela
9. Obvestila industrijskih podjetij o njihovih proizvodih in tehničnih dosežkih.

Vsaka številka obsega približno 250 strani velikega formata 21 x 29 cm.

Letna naročnina: 12.000 dinarjev.

Posamezna številka: 1.250 dinarjev

Naročila pošiljajte na naslov: DIREKCIJA ZA IZDAVAČKU DELATNOST »Tehnika«, Beograd, Kneza Miloša 7/II; telefon 30-106, 30-057 in 30-024

STROJNIŠKI VESTNIK

glasilo oddelka za strojništvo, inštituta za turbostroje, društva strojnih inženirjev in tehnikov LR Slovenije.

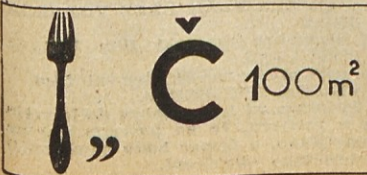
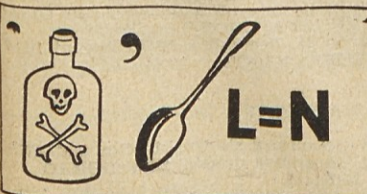
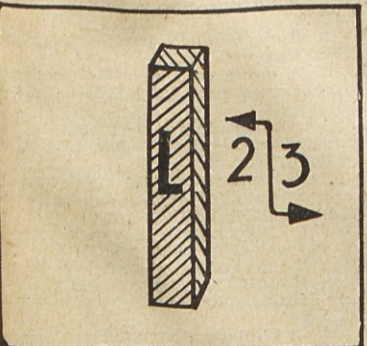
Prinaša aktualne članke iz strojništva, pregled domače in tuje strokovne literature, društvene vesti, poročila o delu in uspehih vseh vodilnih tovarn strojne industrije.

Izhaja dvomesečno v nakladi 3000 izvodov.

Uredništvo in uprava: Ljubljana, Aškerčeva 16.

REBUSI

Rešitve rebusov bomo objavili v naslednji številki.

Prva je »vlekla« Litostrojčanka Zibertova. Izžrebala je I. stopnišče, III. nadstropje, stanovanje št. 55 in drvarnico št. 59. Nobenih razprav in prerekanj. Kandidatka je bila s svojim žrebom zadovoljna. »Več let sem čakala, najhujši pa so bili zadnji meseci, ko je bil blok že zgrajen. Koliko negotovosti in pričakovanja, koliko skrbi smo prestali. Končno je vse za nami. Vse je v najlepšem redu, pošteno smo se oddahnili,« je hitela pripovedovati. Vsi, ki so potegnili listke, so bili zadovoljni.

Rutarjeva je izžrebala I. stopnišče v IV. nadstropju. Njej žreb morda ni izbral nadstropja po okusu, vendar je lahko zamenjala sporazumno s tistim, ki je imel obratne želje. Kljub temu je bila vsa srečna; »Krasno, prekrasno, res sem enkrat srečna. Končno sem dočkala,« je vzklikala in obraz ji je sijal od zadovoljstva. Toda najbolj srečna je bila Podlipnikova. Zelela si je III. nadstropje, I. stopnišče. Preden je z roko potegnila listek, je vsa trepetala od razburjenja. Prste je stisnila, zamižala, zagrabila in glej, sreča. Izvlekla je natančno III. nadstropje, I. stopnišče, to kar si je želela. Vsa ganjena je dejala: »Osem let sem čakala na stanovanje. Z otroki sem živela ločeno. Sedaj sem srečna.«

- Ljudje so se zbirali pred malo kino dvorano Industrijske šole.
- Ozračje je bilo napeto kot pred bitko. Nekateri so glasno razpravljali, drugi so se pogrezili vase in se vdali v usodo. Ti so menili, naj o njihovem stanovanju odloča žreb, usodno naključje.

Tovariš Kosi, ki je enajst let čakal s tričlansko družino na stanovanje in živel v zelo težkih razmerah, je rekel: »Večje usluge mi nihče ni mogel napraviti. Vsem sem zelo hvaležen.« Vsi, ki so dobili trisobna stanovanja in imajo samo dva otroka, so brez godrnjanja sprejeli tudi po enega podnajemnika. Zakaj tudi ne, saj se je nekaterim povečal stanovanjski prostor skoraj petkratno. Iz 12 m² na 56 m². Zakaj torej ne bi vzeli podnajemnika? Zato je tembolj nerazumljivo, da se je neki tovariš, ki ima samo dva otroka, branil sprejeti v trisobno stanovanje podnajemnika.

Naj povem, da so to verjetno zadnja stanovanja, ki jih Litostroj gradi za svoje delavce brezplačno. Odslej naprej bodo morali baje kandidati za stanovanje vložiti v gradnjo lasten delež. Pri trisobnem stanovanju bi bil ta prav gotovo blizu dva milijona dinarjev. Kdo ve, če bi se tudi takrat branil podnajemnika? Vendar pa tovariš računala naprej. Otroka bosta dorastla. Dolgo je čakal na stanovanje in sedaj noče začasne rešitve. Recimo, da ima prav. Toda kaj naj rečejo tisti, ki so se vselili v najvišje nadstropje bloka, v sobe, ki so bile prvotno namenjene samcem. Kaj naj rečejo tiste družine, ki so se vselile v enosobna stanovanja in so v novem bloku brez kuhinje in s skupno prho? ... Tudi te ne morejo biti zadovoljne s tako rešitvijo. In končno je s tem ostal nerešen problem tistih samcev, ki so zastoj čakali že cela leta

na te obljubljene sobe. Ostane edino upanje, da se bo na račun lastne denarne udeležbe prosilcev stanovanjska ugradnja tako pospešila, da bodo prišli do stanovanja vsi, ki jih nujno potrebujejo.

Stanovalci novega stanovanjskega bloka so si izvolili tudi začasni hišni svet. Vsem novim stanovalcem 15. bloka, ki so po tolikem čakanju »prižrebali« stanovanja, želimo v novih domovih mnogo prijetnega sožitja.

Milan Štante

Gradili bomo nov PPB

Pred nedavnim je bila na Izvršnem svetu Slovenije revizija investicijskega programa za gradnjo novega Prodajno-projektivnega biroja z lokacijo v območju tovarne.

»Litostroju« je bilo sporočeno, da je treba zaradi gradnje cestnega podvoza na Titovi cesti jekleni paviljon na Gospodarskem razstavišču do marca 1962 izprazniti in porušiti oziroma demontirati. Strokovnjaki so ugotovili, da bi stala prestavitev jeklenega paviljona, ki je bil grajen za razstave, v območju tovarne približno 100 milijonov dinarjev. Nekateri prostori tega objekta niso primerni za pisarne in konstrukcijske prostore, ker so v poletnem času zelo vroči, pozimi se pa kmalu ohladijo. Glede na gornje razloge se je podjetje odločilo, da

Marionetni večer Albrechta Roserja

Marionetni večer Albrechta Roserja, ki so ga imeli člani litostrojkega delovnega kolektiva, njihovi svojci in številni ljubljanski ljubitelji lutkarstva priložnost videti 6. novembra v dvorani kina Litostroj, je v polni meri potrdil sloves tega znamenitega marionetista. Res je, da dvorana in oder za tak nastop nista najboljša, prav tako je bilo med gledalci nemara le preveč majhnih otrok, ki še ne morejo razumeti te vrste lutkovne umetnosti. Vendar pa oboje ni niti najmanj zmanjšalo učinka Roserjevih točk. Celo tisti gledalci, ki niso navajeni na solistične lutkovne nasto-

pe brez kulis, odra itd., so kmalu začutili nepremagljivi čar Roserjeve lutkovne pripovedi. V programu so se posrečeno menjavale zabavne točke z resnobnimi. V obojih je presenečala Roserjeva marionetna tehnika, ki obvlada gibanje marionete. Toda Roserjev je tehnika samo sredstvo za izražanje vsebine, in ta je bila tisto, kar je predvsem pritegnilo gledalce tako v zabavni satiri (Mo-

derni trubadur, Gustav ob klavirju) kakor v resnobnih prizorih (Stari invalid) ali v liričnih skicah (Storklja).

Roser podaja življenje z ironijo, humanim čustvom ali satiričnim poudarkom, zmeraj pa tako, da to, kar hoče povedati, izrazi na najbolj preprost, učinkovit in prefinjen način. Največja odlika Roserjevega večera je bila ta, da je v na videz lahкотni in največkrat zabavni obliki navajala občinstvo k prefinjenemu čustvovanju, večala pri gledalcih zmogljivost estetskega dojemanja in ga tako vsestransko kultivirala. Takih večerov si želimo še več.

J. K.

Sneg bo počakal

Poročali smo že, da bi morali v letošnjem letu pričeti na Sorški planini graditi poleg sedanje planinskega doma tudi restavracijo. Zaradi pomanjkanja kredita

in ostalih ni motilo dejstvo, da smo že na pragu zime. Zatrdno so se odločili, da bo prepotrebni predzidek še pred zimo pod streho. V krepkem zaletu so sklenili

peljali s triinpoltonskim Mercedesom, ki je bil polno naložen z gradbenim materialom...

Dobri stari Mercedes, s kakšno lahkoto je »potegnil« v hrib.

Navdušeni planinci so »tako zgrabili za delo. Se vam zdi pri vsem tem še mogoče, da ne bi bil prizidek do novembrskih praznikov pod streho? Naročeno je, naj sneg dotlej še počaka...

— ETO —

pa so morali naši planinci do nadaljnjega načrta odložiti.

Ker pa je naval turistov na to našo planinsko postojanko čedalje večji, so se naši planinci kar na hitro odločili, da bodo povečali staro koč s prizidkom, ki naj bi meril 5x7 metrov.

Naših najpožrtvovalnejših planincev: Staneta, Ljuba, Toneta

s tovarno »Jelovica« pogodbo za dobavo lesenih elementov, izdelali so načrte in ostala pripravljala na dela.

Zadnje nedeljo v oktobru so se odločili, da bodo na Sorci zasadijo v peščeno zemljo prve krampe in lopate. Čeprav se je vreme kisalo, so se navdušeni prostovoljci še v jutranjem mraku od-

lani iz visokokvalitetnega materiala.

Želim, da bi nova, peta stotica telefonskih aparatov, ki bo prvič zazvonila že ta mesec, pomagala vsem, ki se včasih huđujejo, če ne dobijo »zveze«.

Robnik

NOV TELEFONSKI IMENIK

Uprava našega podjetja je izdelala nov začasni telefonski imenik, ki je urejen po sektorjih in proizvodnih enotah.

SLOVO OKRAJNI LIGI

V drugi skupini občinskega sindikalnega prvenstva so naši odbojkarji zasedli drugo mesto. Z moštvo Telekomunikacij so izgubili z 2:0, Unitas pa so premagali z 2:1.

PRIŠLI

Ivan Koštrun, Peter Košir, Brigita Virjent, Jože Tomšič, Karel Klembas, Djuro Djukanovič, Stanko Prosen, Franc Alič, Rašid Okič, Janez Puš, Roman Starič, Franc Strah, Henrik Pavšnar, Konrad Kunstek, Silvo Jakob, Jože Pudja, Martin Kramar, Albin Zamernik, Miha Sušnik, Vojko Vrlinič, Milan Juhant, Ivan Rose, Janez Krese, Marija Peteh, Marjeta Šafin, Stanko Bevk, Drago Stevanovič, Magda Sarvari, Srečko Stefanovič, Sačir Plivač, Anton Koprivec, Judita Korže, Jože Zupančič, Ivo Vodušek, Anton inž. Kovič, Zivojin Jovanovič, Jože Podbrežnik, Tončka Hrovatič, Anton Mermal, Anton Hribljan, Josip Mrzljak, Rino Mamilovič, Marija Jelovčan, Anton Forštnar, Anton Čučnik, Vera Milojevič, Matija Kump, Emil Plesničar, Ivan Gobec, Angel Papež, Jože Hočevar, Alojz Zagar, Majda Vene, Jože Lovše, Jožef Kuhar, Janez Kregar, Slavko Bizjak, Geza Veren, Stanko Stragar, Andrej Prah, Stane Repše, Franc Strnišnik, Ivan Krek, Ciril Novak, Jože Kralj, Andrej Jelenc, Ignac Medved, Jože Gaber, Stjepan Špoljarič, Ivan Vidmar, Ana Tratar, Iva Hrovat, Valentina Kožuh, Franc Zibelnik, Ivan Lamšek, Katarina Vrtarič.

ODŠLI

Leopold Vovk, Ivan Skvorc, Jože Vodičar, Stanko Prosen, Gezo Veren, Urh Nahtigal, Janez Presl, Milka Crnič, Ivan Polajner, Ciril Zalar, Anton Klander, Josip Kolmanič, Franc Nose, Salih Gazič, Alojz Cvetko, Franc Cankar, Francka Rihar, Jože Golob, Alojz Jamnik, Tomo Klaindient, Zvonko Kolmanič, Anton Arnuš, Dimitrij Anastasov, Roman Stoček, Rudolf Debevc, Angela Simšič, Ivan Grudnik, Franc Klander, Anton Hribljan, Stefan Cestar, Seval Turšič, Karel Arko, Tibor Kuzma, Anton Barlič, Adolf Longar, Miro Gregorič, Ivan Grebenc, Jože Kralj, Dušan Putnikovič, Leopold Salamon, Janez Primožič, Anton Kapušin, Pavel Gole, Ivan Grojzdek, Stane Repše, Anton Bevc, Ignac Grudnik, Matilda Erman, Jože Gaber, Jože Juretič, Rašid Okič, Jože Halužan, Alojz Klančar, Miško

Ivanc, Stane Salamon, Janez Trček, Adolf Ribič.

ROJSTVO

Dne 3. novembra je rodila punčko Slavica Skof, prej Šimec. Mamicl iskreno čestitamo!

ZAHVALA

Ob odhodu v pokoj se za vso pozornost aktivna žena, tovarniškega odbora sindikata, sindikalne podružnice splošnega sektorja, uprave podjetja in kolektiva DUR najprisrčneje zahvaljujem. Vse bom ohranila v najlepšem spominu in hkrati želim vsem še nadaljnjih delovnih uspehov in osebnega zadovoljstva.

Marija Strukelj

ZAHVALA

Ilija Ostojič in Anton Kosi se prav lepo zahvaljujeta vsem svojim sodelavcem, kateri so se naju spomnili z darilom in obiski ob najini nezgodi. Posebno se še zahvaljujem Viljemu Loberju, Avgustu Kočarju in Karlu Hadlerju, ki so naju obiskali doma.

ZAHVALA

Ob smrti svoje žene Mire se najlepše zahvaljujem sindikalni organizaciji, vodstvu ekonomske enote, svojim ožjim sodelavcem in vsem članom kolektiva, za pomoč in razumevanje ter vsem tistim, ki so pospremil pokojnico na njeni zadnji poti.

Jože Laboda

ČESTITKA

Dne 11. XI. je postal Franc Pavlin srečni očka. Žena je rodila sina. Čestitajo delavci livarne sive litine.

OJ TA VOJAŠKI BOBEN...

Iz Pulja nam je pisal vojak DUŠAN LINDIČ, ki je bil še pred kratkim član kolektiva pločevinarne. Iskreno pozdravlja vse ključavničarje, varilce lahke pločevine in celotni kolektiv. V Pulju služi vojaški rok tudi STANE PRESKAR, ki bi rad prejemal naš list. Pozdravlja vse svoje nekdanje delovne tovariše.

MALI OGLAS

KLAVIRSKO HARMONIKO (rabljeno) s 120 basi prodam. Cena 50.000 dinarjev. Telefon 214.

20. in 21. novembra ruski film TUJI OTROCI
22. in 23. novembra slovenski film TI LOVIS
- 24., 25. in 26. novembra ameriški barvni cinemascope film MLADA KRALJICA
27. in 28. novembra italijanski film NEZVESTA
29. in 30. novembra ameriški barvni cinemascope film TEH TISOC PLANIN
- 1., 2. in 3. decembra francosko-italijanski barvni film NOCI LUKRECIJE BORGJE
4. in 5. decembra poljski film VLAK
6. in 7. decembra jugoslovanski film IZGUBLJENI SVINČNIK
- 8., 9. in 10. decembra slovenski cinemascope film X-25 POROČA
11. in 12. decembra angleški vstavision film POPLAVE STRAHU
13. in 14. decembra angleški film HAMLET
- 15., 16. in 17. decembra ameriški barvni film OSAMLJENI MASČEVALEC
18. in 19. decembra ameriški film ČLOVEKOVA USODA
20. in 21. decembra ruski barvni film NEBO KLIČE

MATINEJE

26. novembra slovenski film KEKEC
 3. decembra danski film DOBRO MORJE
 10. decembra jugoslovanski cinemascope film VLAK BRZ VOZNEGA REDA
 17. decembra francoski film VELIKI POGLAVAR
 24. decembra ameriški barvni film VELIKA BIKOBORBA
- Program od 1. decembra dalje velja le v primeru, če bo poslovanje kina podaljšano, o čemer bodo obiskovalci pravočasno obveščeni.

Hiše, avtomobili, televizorji, pralni stroji, hladilniki, sesalci a tudi skromna barakarska stanovanja so naš življenjski standard

ANKETA O TEM, KAKO SE JE LITOSTROJČANOM ZBOLJŠALA ŽIVLJENJSKA RAVEN V ZADNJIH DESETIH LETIH.

Ob Dnevu republike navadno pogledamo nazaj na prehojeno pot, na dosežene uspehe in izpolnjene upe, obenem pa tudi naprej, v prihodnost, k novim ciljem in načrtom. Tako ugotovimo naš položaj, naš razvoj in naš napredek. Kadar govorimo o napredku, mislimo predvsem na uspehe, ki jih je dosegla naša država. Govorimo o graditvi novih tovarn, javnih poslopij, novih šol, bolnic; na dvig produkcije in narodni dohodek. Toda k napredku spada tudi osebni razvoj državljanov, njihov napredek v materialnih sredstvih, ki spadajo v osebno potrošnjo in so privatna last. K temu štejemo: obleko, stanovanje, opremo stanovanja, pa tudi osebna vozila. Čeprav ta del splošnega napredka ne moremo strniti v številke in imamo o tem manj statistik, je vendarle prav tako važno merilo pri ugotavljanju napredka nekega naroda. Ravno k temu je naša stvarnost v zadnjem času močno pr'pomogla. Visok osebni standard ne pomeni več nekaj negativnega, ni prepovedan sad z drevesa našega razvoja, temveč je največkrat merilo aktivnosti in delavnosti posameznika, njegove privrženosti današnjemu času in njegovega zaupanja in vere v prihodnost.

Uredništvo našega časopisa je sklenilo o tem osebnem napredku Litostrojčanov napraviti majhno anketo. Poslali smo našega sodelavca na teren. Anketirancem, delavcem našega podjetja, je zastavil tale vprašanja:

1. KAJ SO IMELI LETA 1950?
2. KAJ SO SI PRIPRAVILI V DESETIH LETIH?
3. KAKŠNE NAČRTE IMAJO ZA PRIHODNOST?

Anketirance sva s fotoreporterko Betko Tomšič izbrala na slepo. Njihovi prijaznosti, pripravljenosti za pogovor in ljubeznivemu povabilu v stanovanja se moramo zahvaliti, da je nastala pričujoča reportaža. Nekateri besede sva zapisala le po spominu in, če katera ni postavljena natanko tako, kot je bila izgovorjena, naj nama oprostijo.

MOJ STANDARD SO ŠTIRJE OTROCI

Z beležnico in fotokamero sva s fotografiranjem najprej začela pri »vznožju«. Napotila sva se v naselje nizkih lesenih hišic, ki se sramežljivo skrivajo za nedavno zgrajenimi vrstnimi hišicami v Drobošnjakovi ulici, v tako imenovanem Korotansko naselje. Povsod iste enolične lesene zgradbe, v bolj ali manj ohranjenem stanju, zgradbe, ki so jih prav gotovo nekoč naredili za prvo silo in iz najnujnejše potrebe. Na dvoriščih je bilo polno otrok, toda skozi okna sva ponekod videla tudi kar lepa stanovanja in od

marsikaterih vrat je sijala prijaznost.

Začeli smo pri ženi, ki je pravkar pobirala perilo. Še preden sva ji do konca razložila, zakaj sva prišla, naju je povabila v kuhinjo, kjer je sedelo več otrok za mizo in p'salo domače naloge. Anketiranec Š. J. dela v Litostroju že 12 let. V tem stanovanju sta

nuje že 10 let. Ima dve sobi in kuhinjo. Žena ni zaposlena, ker pri 4 otrocih bi bilo to nemogoče. V prostem času šiva in s tem zasluži tudi kakšen dinar. Otroke ima čedno oblečene in je nanje zelo ponosna. V šoli se pridno učijo. Vesela je, ker imajo zelo blizu do šole. V lepo, moderno šolo otroci tudi zelo radi zahajajo. Toži, da ni prav, če nekateri podcenjujejo prebivalce Korotanskega naselja, ker tak odnos slabše vpliva na otroke.

Na prvo vprašanje, kaj je imela leta 1950, je odgovorila: »Z mojim nisva imela nič. V Litostroj sva prišla praznih rok.«

Na drugo vprašanje, kaj ima danes, pa je dejala: »Štiri otroke. Moj standard so štirje otroci. To sem si vedno želela in to sem si v teh letih tudi ustvarila. Hotel sem jo popraviti, češ da gre za ustvaritev materialnih dobrin, kot so radio, televizor, hladilnik, skratka investicije, ki jih je v teh letih porabila za predmete osebne potrošnje, za materialno udobje. Toda premislil sem si, kajti razen materialnega udobja štejemo k življenjski ravni prav gotovo tudi čustveno plat in srčno ugodje, ki ga lahko nudi številnejša družina. Otroci seveda veljajo. Marsikdo, ki ima danes več otrok, bi bil za izdatke, ki jih potroši za otroke, že lahko nabavil avto. To so pač investicije za prihodnost. A ker zanje rabiš prav tako denar od osebne dohodkov, spadajo tudi k standardu.

Na tretje vprašanje, kakšni so njeni načrti za prihodnost, je odgovorila: »Moja največja želja je, priti do boljšega stanovanja. Največja nagrada za moje delo med vojno in po njej bi mi bilo primerno stanovanje.«

ČE DRUGEGA NE — VSAJ ŠTIRI KOLESA

Ozirala sva se, h komu naj nameriva korak. V oči so naju zbudila zelena prepleškana okna, ki so v sicer enolični podobi lesenih

hiš delala privlačen vtis. Marsikaj se da lepše urediti, kot bi si to m'slili in včasih celo z malo truda in majhnimi izdatki spremenimo sivo enolično vsakdanjnost v nekaj lepšega. Vstopila sva. Vsa družina je bila doma.

Anketiraneec P. F. dela v Litostroju že 10 let. Tudi žena je zaposlena pri nas. Imata dva otroke in stanujeta v enosobnem, lepo urejenem stanovanju. Med pogovorom se je prijokala v kuhinjo hčerkica, ker so ji sosedovi fantje pomazali kolo s sajami. »To so pač otroci,« se je opravičevala žena. Pritožuje se tudi, da je stanovanje majhno in ga je zato težko čistiti. »Vsakdo vstopi v kuhinjo naravnost s ceste,« je rekla, zato tla ne morejo biti dolgo čista. Vsak dan bi morala ribati. Anketirancu sem razložil namen našega prihoda in mu zastavil vprašanja. Odgovoril mi je: »Ko smo prišli v Litostroj, nismo imeli nič. Tudi sedaj nimamo mnogo. Nimamo avtomobila, toda vsi imamo kolesa. Kadar gremo na izlet, se lahko pelje vsa družina skupaj. Tako tudi manj zapravimo. Kadar pa smo doma, lahko poslušamo radio, imamo tudi gra-

mofon in večjo zbirko plošč. Stanovanje je suho in zdravo. Stene kuhinje sem obložil s »Foča« ploščami in jih prepleskal. Leseno stanovanje je zdravo in se ogreje hitro, žal pa je tudi hitro hladno. Brez dvoma sem v zadnjih letih precej napredoval, posebno še, če pogledam nazaj. Kadar si ustvarjaš lastno gospodinjstvo, ki je brez dvoma začetek boljšega življenja, si moraš nabaviti vse na novo. Od večjih stvari do najmanjše podrobnosti; od žlice pa do obešalnika za obleko ali kljuk za perilo. Vse to velja. Tako se pač godi vsem, ki začno znova. Laže je tistim, ki ostanejo doma. Marsikateri drobni izdatek jim odpade in zanje si lahko nabavijo kaj večjega.«

In načrti za prihodnost: »Novo stanovanje.«

Ni prijeto nadlegovati ljudi po domovih. Doma ima vsak rad mir. Najmanj pa je prijeto, če jih pri tem sprašuješ o tako občutljivi stvari, kot je življenjska raven. Pametneje bi bilo, da se ne brigaš za druge. A kdo bi potem napisal reportažo? Zato le pogum in proč s predsodki. Pozvonili smo pri našem četrtem anketirancu in z vprašanji nadaljevali.

OPREMA STANOVANJA JE NJEGOV »KONJICEK«

B. B. se je hitro pojavil na vratih in nas presenečeno in vpra-

šujoče pogledal. Spreletel me je občutek, da bi mi pred nosom zaprl duri, če bi mu naravnost povedal, čemu sem prišel. Morda sem se zmotil. A ker sem hotel doseči svoj cilj, sem najprej previdno zaprosil, če smem vstopiti. Takoj ob vstopu sem lahko ugotovil, da se je naša anketa premaknila prav tu z mrtve točke. Zakaj stalno vpletanje stanovanjskega vprašanja, ki nas je doslej spremljalo, je pri četrtem anketirancu očitno odpadlo. Tovariš B. B. se je namreč pravkar vselil v novo stanovanje. Vstopili smo v zelo lepo sprejemnico. Opremljena je bila z okusom. Pohištvo v njej je moderno. Na polici — televizor. Anketirancu je oprema stanovanja pravi »konjiček«. Z velkim veseljem si prizadeva, da bi imelo stanovanje čim lepšo podobo. V takem okolju se potem človek res prijeto počuti in stanovanje postaja že tudi estetska dobrina. Ko smo mu razložili namen našega obiska, se je najprej odločno uprl »popisovanju«, končno pa se je le omeščal in nam celo razkazal še druge stanovanjske prostore. Z veliko prizadevnostjo, skrbno roko in okusom je bila urejena otroška soba. Na stenaš otroške sobe so bile primerne risbe, pohištvo pa okusno prepleškano, da mora vplivati na dobro počutje otroka. Tudi kuhinjo je imel moderno urejeno, čeprav je še ni mogel opremiti z vsemi modernimi gospodinjskimi aparati, ker za to še ni dovolj denarja.

Vprašanja so bila odveč. Sam je povedal, da pred desetimi leti še ni imel mnogo. Stanovanje je dobil šele zdaj. Vse, kar ima danes, je sad dela in truda. Tudi žena hodi v službo, čeprav imata dva otroke. Za sedaj je še nujno, da delata oba.

»Za prihodnost imam v načrtu,« pravi anketiraneec, »da obdržim ženo doma, brž ko si dovolj urediva stanovanje in življenje.« Le tako se bo lahko bolj posvetila domu in otroku. Oprostil sem

se zaradi nadlegovanja in se poslovil od skrbnega lastnika vzornega stanovanja.

MOJ STANDARD JE PLOD TRDEGA DELA

Stopila sva k naslednjemu tovarišu, ki prav tako stanuje v litostrojskih blokih. Anketiraneec E. F. dela že 14 let v Litostroju. V bloku stanuje tri leta. Našla

sva samega doma. Takoj sem mu zastavil pripravljena vprašanja. Pred desetimi leti še ni imel mnogo. Še pred nekaj leti je življal z ženo in dvema otrokoma v skromni sobi. Sedaj ima stanovanje, ki ga je tudi lepo opremil. Ima vse gospodinjske pripomočke, hladilnik, pralni stroj, televizor, sesalec itd. Vse to si je pri dvočlanski družini težko zaslužiti, saj družina tudi nekaj velja. Višjo življenjsko raven in več gmotnih dobrin si je mogoče prislužiti le z nadurnim delom ali pa delom na terenu. Tako delo bolje plačujejo. »To velja za moj primer,« je dejal. »Bil sem v Indiji. Čeprav je delo v subtropskem podnebnju zdravju škodljivo in tudi naporno, razen tega pa si daleč od svoje družine, vendar tudi to preneseš, če si le pomagaš s tem naprej. Pri nas imamo že kar zadovoljiv standard, če ga primerjamo z bedo, ki jo srečaš na primer v Indiji. Seveda so razlike v klimi. Evropejec potrebuje že zaradi zime boljše stanovanje kot ljudje v tropskem podnebnju. Pri nas tudi več delamo.«

In kakšne načrte imate za prihodnost? Na to vprašanje ni mogel dati točnega odgovora. »Bomo videli,« je dejal. »Najbolje si je želeli nekaj takšnega, o čemer lahko upaš, da boš dosegel. Sicer pa so vsi načrti samo sanje. Če bom imel možnosti, jih bom vsekakor izrazil, toda dotlej bom še počakal z načrti in brzdal svoje želje.«

V GARAŽI IMA AVTOMOBIL

Stopila sva k S. J. Ima vrstno hišico, za katero še odplačuje dolg. Stanovanje je moderno opremljeno. Ima pralni stroj, hladilnik, radio, televizor, vrh vsega pa še — avto. Tako se lahko ob prostem času popelje s svojo družino na izlet. Ima dva otroke, ki sta zdrava. Žena ima doma. Mnenja je, da je za žensko, ki ni izučena in nima primernega pokli-

ca, bolje, da ne gre v službo, posebno še, če ima otroke. Če najjame gospodinjsko pomočnico, brez katere pri malih otrocih ne more izhajati, bi morala zanjo skoraj toliko plačati, kot bi zaslužila žena.

Na prvo vprašanje, kaj sta imela pred desetimi leti, ko sta začela, sta odgovorila: »Imela nisva drugega kot kovček.« Torej vsekakor velik napredek, sem si mislil. Anketiraneec je o naših razmerah mnenja, da se je osebni standard začel pri nas takrat dvigati, ko so namesto prostovoljnega dela uvedli plačane nadure. Tako si z delom nisi prislužil samo ugleda in pohvale, temveč tudi boljše življenjske razmere. Mnogo delavcev, ki so bili prej udarniki in požrtvovalni delavci, so tudi pozneje hitro napredovali v osebnem standardu.

In načrti za prihodnost? »Imam seveda še dolgove. Najprej moram to odplačati, potem pa, saj veste, človek nima nikoli vsega. Investirati bo treba še in še.« Pri tem ga je prekinila žena: »Enkrat pa bo tudi z investicijami konec. Moj mož bi rad samo »investiral«, toda tega mora biti konec! »Odvajati« bo treba več za gospodinjstvo, za vsakodnevne potrebe, če hočemo, da bomo imeli še kaj drugega od življenja kot samo delo.«

TATA, KUPI MI AVTO...

Nazadnje sva stopila še k tovarišu K. S., ki dela v Litostroju že 14 let. Tri leta stanuje v vrstni hiši. Na naša vprašanja je odgovoril takole: »Pred letom 1950 in šet isto leto nisem imel ničesar. Takrat se mi nič sanjalo ni o tem, da bom že čez nekaj let v svoji lepi hiši. Opravi sem kvalifikacijo, kar mi je tudi mnogo pomagalo. Seveda sem še zadolžen. Toda počasi bom že odplačal.« Sedaj ima naš tovariš lepo hišo, lepo pohištvo. V sprejemnici ima televizor pa kombiniran radio in gramofon — »Simfonio«. Pred nekaj dnevi se mu je rodil otrok. Zakonca sta vsa srečna. Na um mu je prišlo, da bosta imela odslej s cer manj časa za posejanje ob televiziji in poslušanje radia, a zato bosta poslušala tiho simfonijo sreče, ki jo prinaša otrok. Prav ko sem pomislil na to, se je oglašil otrok. Bil je še slaboten otroški glasek, ki pa je že dopovedoval, da bo ta »tiha« sreča kar precej glasna...

In načrti za prihodnost? Ob mislih sem preletel sedanje stanje njunega standarda ter skušal uganiti, kakšne želje in načrte še kujeta sedaj, ko imata hišo, stanovanje, opremo in drugo. Prav tedaj je iz radia zadonela znana pesem Zdenke Vučković: »Tata, kupi mi avto«. Spogledali smo se in menda je bil to pravilen odgovor na zadnje vprašanje.

Vsi niso imeli enakih pogojev in natančno enakih možnosti. Eni so delali nadure, drugi ne; eni so delali na terenu, drugi so ostali doma; eni so trpeli več, drugi manj. Eno pa je vsem, ki so si v teh letih kaj pripravili in ki danes kaj imajo, skupno: Vsi so bili zelo prizadevni, vsi so morali štediti, marsikdo se je moral odreči prostemu času ali zabavam; nobenemu ni standard padel z neba. Znašli so se morali sami, zavijati rokave in pljuniti v roke. Prav ti marljivi in prizadevni tovariši pa se hkrati zavedajo, da jim k izboljšanju njihovih življenjskih razmer bistveno pomaga tudi podjetje, od katerega niso prejeli in ne prejema samo plače, temveč tudi nešteto otipljivih konkretnih dobrin (stanovanja, urejeno okolje, prometne zveze itd.), ki so prav tako zelo pomemben del njihovega standarda.

MILAN ŠTANTE

Zaklonišče pred atomsko bombo je - mir

(Ali je kakšna možnost, da bi po morebitni eksploziji atomske ali vodikove bombe ostali še živi)

V Nevadi, na Novi zemlji, pri Semipalatsku, v Sahari in drugod ponovno treskajo atomske bombe. Ena je hujša od druge. Doslej jih je eksplodiralo že približno 300. Moč, ki so jo sprostile, je večja kot vse porabljeno strelivo v vsej zgodovini človeštva, v vseh vojnah in spopadih.

Strahotni atomski oblaki so se že zdaj, ko pravimo, da je še »mir«, razlezli nad vsemi kontinenti in sejejo med ljudmi strah, boleznih in smrt. Mnoge vrste rakastih obolenj, glavoboli in boleznih, ki jim med čina ne pozna vzroka in zdravlila, so verjetno spremljevalci radioaktivnih padavin. Radioaktivna smrt preži na človeka vsepovsod — v dežju, v snegu, hrani in drugod. Tudi ta trenutek sije na nas nevidno, strupeno sevanje. Res je, da ga ne zaznavamo s svojimi čutili, posledice bomo pa čutili v tej ali oni bolezni, ki jo bomo pri pisovalci kdo ve katerim vzrokom. Radioaktivno sevanje je počasno umiranje. Prav ta naša skupna življenjska ogroženost pred radioaktivnim pepelom nas sili, da posvetimo vse svoje moči boju za mir. Ves svoj prosti čas, ki ga ne porabimo v boju za mir v kakršni koli obliki, je že potrata časa.

Ne rečemo, da bo naš šibek glas segal do atomskih blaznežev, ki pehajo 2 milijardi ljudi v najstrašnejšo smrt, rečemo le to, da če nas bo milijon in milijarda takih, ki hočemo živeti, utegnemo atomske morilce prisiliti, da zadržijo voz, ki nevzdržno drvi v pogubo.

V Jugoslovansko ljudstvo je uprto milijone oči, zlasti oči tistih narodov, ki jim ne puste reči: »NOČEMO UMRETI«. V nas vidijo ogromno moralno slo, ki je zlasti med beograjsko konferenco visoko povzdignila glas proti III. svetovni vojni. A ne samo zato, ker imamo čast, da smo Jugoslovani, zato ker smo ljudje, moramo povzdigniti glas proti bombam, ki trosijo smrt.

Ko smo se odločili za objavo tega prispevka, smo se dobro zavedali, da ni naša rešitev in rešitev vsega človeštva v gradnji protiatomskih zaklonišč. To bi bilo samo sredstvo, da uspavamo našo aktivno pobudo v boju za mir. Rešitev je v razorožitvi in sožitju med narodi.

Strahoma poslušamo nova in nova poročila o atomskih eksplozijah in o pripravah na novo vojno. Želimo se kakorkoli zaščititi, ne poznamo pa niti najmanjšega zaščitnega ukrepa, ki bi nas utegnili rešiti, zlasti, če bi bili primerno oddaljeni od žarišča eksplozije.

Sicer pa... tudi če bi preživehli morebitno novo vojno, ali bi bilo po samomoru človeštva in po obglavljenju celotne civilizacije in tehnike še vredno živeti...?

Z uvedbo atomskega orožja kot sredstva za množično uničevanje ljudi in materialnih dobrin je vsaka država prisiljena storiti vse, da bi ohranila svoje prebivalstvo pred posledicami atomske vojne.

Zato je treba že v miru seznaniti vse ljudstvo z zaščitnimi merami. Prav tako kot je svet pred stoletji zrevolucionirala iznajdba smodnika, ga je danes atomsko orožje. Kljub vsemu pa bi bilo napačno misliti, da bo atomsko orožje v morebitni bodoči vojni najvažnejše. Najvažnejša bo enotnost naroda, torej moralni faktor.

Podobno kot pri vseh orožjih je tudi pri atomskem najvažnejše razstrelivo. To pa ni navadno — kemično — kot je pri smodniku, ampak nuklearno (jedrsko) ali termonuklearno. Kot jedrsko razstrelivo uporabljajo: Uran 233, Uran 235 in Plutonij 239. Energija se nam sprošča pri obstreljevanju teh težkih elementov z nevtroni, pri tako imenovanem razcepu ali fisiji jedra.

Termonuklearni eksplozivi so izotopi lahkih elementov 2H , 3H in 6Li .

Na prvi pogled dobimo vtis, da se pri fuziji (Uranovi bombi) sprosti večja energija kot pa pri fuziji (vodikovi bombi). Toda osvobojeno energijo moramo računati na enoto mase pa bomo videli, da je v prvem primeru enaka

$$I. 200 : 235 = 0,85 \text{ MeV/na enoto mase}$$

$$II. 17,6 : 5 = 3,5 \text{ MeV/na enoto mase}$$

Iz pravkar navedenega vidimo, da dajejo termonuklearni eksplo-

zivo gibanje po površini zemlje v obliki zračnega zidu, ki je okoli petkrat močnejši od začetnih valov. Ta pojav imenujemo »Machov val«. Širjenje valov od centra eksplozije k periferiji traja tako dolgo, dokler se temperaturne razlike ne izenačijo, nakar nastane druga faza, to je faza sesanja proti centru eksplozije, kjer je nastal podtlak. Nastane povratni val. Kako močno bodo objekti razrušeni, je odvisno od mnogih činiteljev, n. pr. od konstrukcije objekta, njegove oblike, od položaja objekta, reliefa zemljišča itd.

Iz naslednje tabele vidimo posledice udarnega učinka:

ZAŠČITNE POLOVIČNE DEBELINE

Hitrost vetra km/h	Trajanje nadpritiska v sek.	Oddaljenost od ničelne točke v km	Vrste poškodbe
80	1,25	3,6	Lahke poškodbe (razbita okna in vrata, odpadanje malte z zidu).
95	1,23	3,3	Pooglenitev telefonskih stebrov, poškodbe streh in streh jeklene konstrukcije.
110	1,20	3,0	Poškodbe na večini hiš. Močne poškodbe oken. Vžig suhega materiala.
200	1,06	2,1	Poškodbe na konstrukcijah večnadstropnih zgradb, grajenih iz opeke
255	0,98	1,8	Večje poškodbe na konstrukcijah jeklenih zgradb. Zgradbe iz opeke so porušene.
320	0,85	1,5	Porušeni zidovi debeline 30 cm, lahke betonske zgradbe so porušene.
610	0,70	0,9	Verjetno vse zgradbe porušene, razen armirano betonskih, ki so odporne proti potresom.
1300	0,37	0,3	Porušenje težkih jeklenih konstrukcij. Premiki železniških mostov.

zivi večje energije in se njihova energija meri v milijonih ton znanega eksploziva trinitrotoluola, nuklearni eksplozivi pa v tisočih ton (kilotonah).

Oba eksploziva kažeta svoj učinek na tri načine:

1. toplotni, na katerega odpade 35 % vse osvobojene energije
2. na udarnega 50 %
3. na radioaktivnega pa 15 %.

Za atomsko orožje je še posebej značilen prav tretji učinek, ki je rezultat sprememb, ki nastajajo v jedrih atomov.

Radioaktivnost deluje na ljudi in objekte, kar pa je seveda močno odvisno od kraja, kjer bi bomba eksplodirala; v zraku, na površini zemlje ali morja, pod zemljo ali pod morjem. Seveda pa je odvisno tudi od moči same atomske bombe. Da bi obravnavali vse primere eksplozij, zaradi omejenega prostora ni mogoče, zato bodo vsi nadaljnji podatki veljali za eksplozijo 20-KT bombe (20.000 ton TNT) v višini 600 m nad zemljo in njen učinek na nezaščitene ljudi (kar pa je seveda redek primer). Lahko računamo, da bi taka bomba eksplodirala nad srednjevelikimi mesti.

Toplotni učinek je najmočnejši pri vedrem in sončnem vremenu. V meglenem, deževnem ali snežnem vremenu se pa mnogo toplote izgubi in se učinek zmanjša najmanj za 50 %. Podatki v naslednji tabeli veljajo za idealne vremenske razmere:

Daľjav v m	cal/cm ²	Stopnja opeklin	Smrtno posledice
2500	14	III	90%
3000	9	II	80%
4000	3	I	10%

Ljudje, ki bi jih eksplozija zalotila z obrazom obrnjenim proti centru eksplozije, bi bili od bleška trenutno oslepljeni. Že najpreprostejša zaščita oči je učinkovita.

Najpogostejši so primeri, da povzročijo infrardeči žarki požare v naseljenih mestih in v gozdovih, zato je treba prav možnost požarov pri obrambi pred atomskim napadom zmanjšati na najmanjšo možno mero.

Udarni učinek nastane kot posledica izrednega segretja zračnih mas v centru eksplozije, kar ustvari ogromen nadpritisk v okolici, zaradi česar se segrete zračne mase širijo radialno na vse strani. Opazovali bomo le tiste zračne mase, ki delujejo na ljudi in objekte.

Zelo zanimivo je, da imajo zračne mase v nulti točki podpritisk le 3,5 atm. Del zračnih mas se izgublja v zemlji, drugi del pa se odbija. Odbite mase se okrepijo s prihajajočimi zračnimi masami in tako skupno nadalju-

jejo gibanje po površini zemlje v obliki zračnega zidu, ki je okoli petkrat močnejši od začetnih valov. Ta pojav imenujemo »Machov val«. Širjenje valov od centra eksplozije k periferiji traja tako dolgo, dokler se temperaturne razlike ne izenačijo, nakar nastane druga faza, to je faza sesanja proti centru eksplozije, kjer je nastal podtlak. Nastane povratni val. Kako močno bodo objekti razrušeni, je odvisno od mnogih činiteljev, n. pr. od konstrukcije objekta, njegove oblike, od položaja objekta, reliefa zemljišča itd.

Iz naslednje tabele vidimo posledice udarnega učinka:

Začetno sevanje se torej zelo hitro konča in je najkritičnejši čas prvih deset sekund. Poznejši učinki, kot so požari zaradi toplotnih učinkov, radioaktivnost in drugo, so odvisni od višine eksplozije, meteoroloških pogojev, nasadov, objektov na zemlji itd.

Skupna lastnost vseh radioaktivnih žarkov je, da pri prehodu skozi organizem uničujejo (razcepajo) najvažnejše molekule v celicah, kar povzroči tako imenovano radiacijsko obolenje. Radioaktivno najbolj občutljiva tkiva so: kri in krvotvorni organi, celotni prebavni trakt, zlasti črevesa in spolni organi.

MOŽNOST ZAŠČITE PRED ATOMSKIM OROŽJEM

Danes lahko gledamo na možnost zaščite mnogo realneje kot pred nekoliko leti. K temu so vsekakor pripomogli atomski eksperimenti, kar je njihova »dobra lastnost«.

Kljub temu pa si ne smemo pred to nevarnostjo zakriti oči — absolutne zaščite ni! Tudi klasično orožje je ubijalo in ubija še danes. To pomeni, da tudi protinjemu ni absolutne zaščite. Vemo pa, da atomsko orožje v vojni ni odločilno, saj vemo, da se velike sile niso odpovedale klasični oborožitvi, nasprotno ta potencial neprestano večajo. Kdor bi se zanašal le na atomsko orožje, bi lahko doživel katastrofalne posledice. Nepoučeni ljudje grede glede posledic atomske vojne čisto v eno ali drugo skrajnost, nekateri pretiravajo moč atomskega orožja, drugi pa nočejo priznati obstoja atomskega orožja in njegovega velikega pomena v vojni, s čimer zavirajo pravilno zaščito pred njegovimi posledicami. Sama zaščita, zlasti pa radiološka, je namreč precej zapletena.

Proti atomski bombi lahko zaščitimo posamezne družine ali na cele skupine ljudi. Zaščitna moč objektov in zaklonišč je odvisna od vrste zaklonišča, ki so lahkega, srednjega ali težkega tipa, od njegove oblike in položaja glede na samo eksplozijo. Od vseh naštetih pogojev pa je najvažnejši

ta, da je vgrajeno gradivo težko vnetljivo in da je gostota materiala velika. Največkrat uporabljajo tole gradivo: jeklo, beton in zemljo, kar oslabi začetno sevanje na polovico.

Če nam primanjkuje materiala z veliko specifično gostoto (jeklo, beton), lahko namesto njega uporabimo debelejšo in manj kvaliteto gradivo. Na shemi jasno vidimo, kakšno je debelinsko razmerje med različnimi vrstami materialov.

Pri izdelavi zaklonišča za kolektivno zaščito je treba izbrati najugodnejšo obliko. Po nekaterih podatkih imajo zaklonišča okrogle oblike največjo statično odpornost in lahko vzdre največji pritisk udarnih valov, če le-ti padajo vertikalno navzdol; če pa prihajajo od strani, grede preko njega brez posledic. Vsa zaklonišča morajo imeti ventilacijo, zrak pa mora prejeti skozi posebne filtre. Če to ni mogoče, lahko v zaklonišče prinesemo kislikove jeklenke. Z njihovo pomočjo je treba v določenih presledkih obnoviti zrak. Zaklonišča se morajo hermetično zapirati, v hodi in izhodi pa morajo biti vljugasti, da ne bi čezmerni zunanji zračni pritisk mogel vplivati direktno na notranjost. Če kopljenke rove, jih moramo kopati čim globlje in čim ožje. Rovi morajo biti pokriti, saj tudi najprimitivnejši pokrov zelo zadrži toplotni učinek eksplozije.

Če eksplozija zaloti človeka na odprtem zemljišču, se kolikor toliko lahko zavaruje na ta način: zapreti mora oči in se obrniti v nasprotno smer eksplozije, vreči se mora na zemljo, pokriti vse nepokrite dele telesa in v takem položaju ostati najmanj 10 sekund. Zelo koristno je, da obarvamo hišna vrata in okna z belo barvo. Tako zmanjšamo možnost požara. Najugodnejše zemljišče za gradnjo protiatomskih zaklonišč pri nas je na Primorskem, kjer je v zemlji mnogo boksita (rude, iz katere pridobivajo aluminij). V naših razmerah in z našimi denarnimi sredstvi pa lahko naredimo zasilno zaklonišče tudi v kleti (tudi stanovanjskega bloka), le da je primerno obloženo s čim večjo količino tršega gradiva (jeklo, beton, zemlja, les). Netočni so podatki, ki govorijo, da bi bilo treba v primeru atomske vojne ostati v zakloniščih mesece in leta. Najnevarnejši čas je prvih 10 sekund od pričetka eksplozije, če pa bomba eksplodira nizko nad mestom, je treba počakati posebno ekipo, ki proučuje radiacijo. Seveda pri tem ne upoštevamo, da se utegnemo vstopi k zaklonišču zasuti, kakor tudi ne požarov, ruševin, premikov in neštetih drugih činiteljev, ki bi ob morebitni eksploziji pričeli delovati.

V morebitni atomski vojni bi se viri hrane in zdrave vode verjetno precej omejili. Takoj pa je treba povedati, da strupeno sevanje lahko vpliva na rastline tudi spodbudno, o čemer pričajo mnogi uspešni poskusi z izotopi v naših atomskih poskusnih centrih.

V Litostroju pa tudi drugod se čisto vprašujemo, ali se kdo v Jugoslaviji zanima za zaščito prebivalstva v atomski vojni. Zato ni skrb! Odgovorni ljudje mislijo tudi na to. Tudi po morebitni atomski vojni lahko ostaneš še živ.

Mirko Buljč, major JLA

Časopis »Litostroj« izhaja mesečno (s posebnimi prilogami) v nakladi 4.500 izvodov — Ureja ga uredniški odbor — Odgovorni urednik Peter Likar — Telefon uredništva 33-511, telefon glavnega urednika 343, odgovornega 458 — Cena posamezni številki v prodaji 20 din — Poština plačana v gotovini — Rokopisov ne vračamo — Tiska tiskarna ČZP »Primorski tisk« v Kopru